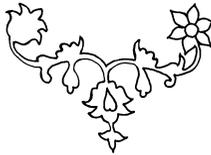

АЙТЫВЛАР

- 1** ¹Давутну уланы, Исрайылны пачасы Сулейманны
айтывлары
- ²инсанлар гъакъылны да,
наSIGъатны да англасын деп,
тюз айтылгъан сёзлени маънасына тюшюнсюн деп,
- ³тюз ойлашывну, гъалаллыкъны, адилликни,
гертиликни къайдаларын билсин деп,
- ⁴англавсузлар сынав топласын деп,
жагъиллени де билими, оьтгюрлюгю болсун деп язылгъан.
- ⁵Гъакъыллылар, эшитип, билимлерин артдырар,
англавлу адамлар да, эшитип, ёл гёрсетив табар,
- ⁶тапшурмаланы, айтывланы,
гъакъыллыланы айтгъанларын да,
сырларын да англа.
- ⁷Раббизден къоркъмакъ – будур гъикматлыкъны башы!
Агъмакълар гъакъылны да,
наSIGъатны да гёрюп ярамас.
- ⁸Балам, атангны наSIGъатына тынгла,
анангны да тапшурувун гери урма;

- ⁹ шолар башынга тизив таж йимик,
бойнунга да минчакълар йимик болур.
- ¹⁰ Балам, эгер де гюнагълылар сени озлеге багъып тартса,
вёре, олагъа ий болуп кълма.
- ¹¹ Олар булай сёйлер: «Бизин булан юрю,
ойлтюрмек учун,
айыпсызланы алдын къыркъайыкъ,
оланы яшыртгын къаравуллап токътап турайыкъ»;
- ¹² къабур оьлюлени ютагъанда йимик,
ахырат оьлтюрмейли ютагъанда йимик,
оланы савлайын ютуп къояйыкъ.
- ¹³ Гъар тюрлю байлыкълагъа ес болайыкъ,
уьйлерибизни талагъан малдан толтурайыкъ.
- ¹⁴ Даим бизин булан бирче чёп ташларсан,
бизге тюшген пай сагъа да тюшер!»
- ¹⁵ Балам, олар булан бир ёл булан юрюме,
оланы сокъмагъына тюшмекликден де сакъ бол,
- ¹⁶ неге тюгюл де олар яманлыкългъа багъып чабар, къан тёгювге
багъып алгъасар.
- ¹⁷ Бир ерден башгъа ерге учуп айланагъан къушлагъа,
олар гёре де туруп, тор ташламакъдан зат чыкъмас.
- ¹⁸ Гюнагълылар, яшыртгын къаравуллай туруп,
оьзлер оьзлени торуна тюшюп кълалар.
- ¹⁹ Гишини байлыгъына сутурланагъан гъар-бир адамны ахыры
шулай болур: шо байлыкъл ону оьзюн дагъытар.
- ²⁰ Гъакълл орамда кычычырып айланар, майданларда авазын
гючлендирер;
- ²¹ кёп халкъ жыйылгъан ерде чакъырыв этер, шагъарны къапудында
булай сёйлер:
- ²² «Къачан болгъунча гъайгевлер гъайгевлюгюнден къуванып
турар,

- уятсызлар уятсызлыгы булан йыбанып турар,
агмакълар билимни гөрүп ярамайгъан кююнде турар?
- 23 Мени айтагъанларыма бир токътап тынглагыыз, сизге багъып
ругъумну тегермен, сизге билимлеримден берермен.
- 24 Мен сизин нечакъы чакъырсам да,
бир якъгъа бурулуп къалдыгыыз,
къолумну узатсам да, биригиз де эсleme суймедигиз.
- 25 Сиз бары да таклифлеримни гери урдугъуз,
айтагъанларыма да гъеч къулакъ асмадыгыыз.
- 26 Къайырмас, мен де сизин къайгыгызызны устюнден
кюлермен, азап къопгъанда мысгъылларман.
- 27 Сизге азап боран йимик гелип къалар,
балагъ да алатолпан йимик,
хапарсыздан гелип къалар;
зулму да, юк де сизин басып янчар.
- 28 Шо заман мени чакъырса да,
жавап бермен, излеп айланса да, мени тапмас.
- 29 Билимни гөрүп ярамагъаны саялы,
Раббибизден къоркъмагъаны саялы,
- 30 мени таклифимни къабул этмегени саялы,
бары да айтагъан затларымны гөрүп ярамагъаны саялы,
- 31 олар озлени ишлерини натижаларын гөрер, намарт
хыялларындан тазза къанып къалар.
- 32 Неге туююл де, хырчалыкъ агмакъланы оьлтюрер,
гъайсызлыкъ да гъайгевлени дагъытар.
- 33 Магъа тынглайгъан адам буса, бир балагъдан да къоркъмай,
парахат яшап къалар».

2¹ Балам, мен сагъа айтагъан бары да затны къабул эт,
буйрукъларымны эсде сакъла.

² Гъакъылгъа тынгла, огъар тюшюнде къара.

- ³ Гъакъылны изле, тюшюнювню ахтар.
- ⁴ Гъакъылны, гюмюшню, яшырылган хазнаны излейгендей, изле.
- ⁵ Шолай этсенг, Раббизден къоркъмакъ не экенни англарсан,
Аллагъны гъакъында да гъакъ герти кюйде билерсен.
- ⁶ Раббиз гъакъыл берер, Ону авзундан билимлер,
англав чыгъар.
- ⁷ О адилли ва таза адамлагъа къалкъан болуп токътар.
- ⁸ О гъалал адамланы къоруп сакълар, дин агълюлерин буса аяп
сакълар.
- ⁹ Раббиз сагъа Оъзюню гъакъылын берер, сен де яхшы, герти
ишлени англарсан.
- ¹⁰ Гъакъыл сени юрегинге гирер, сени гёнгюлюнг де билим булан
насибли болар.
- ¹¹ Оьтгюрлюк де, тюшюнюв де сени къоруп сакълар.
- ¹² Гъакъыл да, тюшюнюв де сени яманлар юрюйген терс
ёллардан къутултар. Олар ямандыр, олар айтагъан бары
зат да ямандыр.
- ¹³ Олар яхшылыкъны гери уруп,
къарангылыкъда яшап турар,
- ¹⁴ олар тюз тюгюл ишлени этегенинден насиплидир,
яманлыкъны ёлларындан леззет алар.
- ¹⁵ Олар ялган сёйлер, вагъши кюйде иш гёерер,
амма гъакъылынг да, тюшюнювюнг де сени къоруп
сакълар.
- ¹⁶ Гъакъыл да, тюшюнюв де сени гишини татли сёзлер сёйлеме
болагъан къатынындан къутултар.
- ¹⁷ Шо къатын ёлдаш болуп тургъан эрин къоюп, Аллагъны
алдында ону булан этген дыгъарын бузар.
- ¹⁸ Эгер де сен осаллыкъ этип, ону уёуне гирсенг, бузулугъа
багъып биринчи абат алган боларсан, эгер де сен ону
артына тюшсенг, о сени къабургъа гийирип токътар.

- ¹⁹ Эгер де адам ону кырыына бара буса,
о дагы бир заманда да гери кыайтмас,
ону яшавлукъ ёлу да кыыркыылар.
- ²⁰ Шо саялы да сен рагымулу адамлардан уыгыю ал, оланы ёлу
булан юю.
- ²¹ Гыалал яшайгыан инсанлар оызлени ерин табар, рагыму
этегенлер еринде кыалар.
- ²² Амма яман адамлар ерин тас этер, олар шо еринден
кыуваланар.

- 3** ¹ Балам, мен уыьретеген затланы унутма, сагыэтеген
буйрукыларымны эсингде сакыла.
- ² Мен уыьретеген затлар сагыэузакъ ва насипли яшав гелтирер.
- ³ Сени булан даим рагыму да, гыакъ гертилик де болсун;
тагыымчакылардай оланы бойнунга илип айлан, ташгыа
кыазылгыан язывлардай оланы юрегинге яз.
- ⁴ Шо заман Аллагыны алдында да, инсанланы алдында да сююв де,
абур да кыазанарсан.
- ⁵ Оыюнгни англавунга аркыа таяма, юрегингни салып
Раббизге инан.
- ⁶ Бары ишлерингде Раббизге инан, шо заман О сени тюз ёлгыа
салар.
- ⁷ Оыюнгни гыакыылынга аркыа таяма; Раббизден кыоркы,
яманлыкыдан да ари тур.
- ⁸ Шо сени кыаркыаранга балгыамдай, салкыын сувдай болар.
- ⁹ Оыюнгни байлыгынгдан-барлыгынгдан инг тизив затланы
Раббизге пай этип чыгыар.
- ¹⁰ Шо заман сени бары да тарыкы-герегинг болур – четенлеринг
будайдан, кажинлеринг чагыырдан толар.
- ¹¹ Балам, Раббиз хаталарынгни гыьрсетип берсе, гери урма,
шондан оыюнге пайда чыгыарма кыара.

- 12 Раббиз Озью сюегенлени тюзлер. О аявлу авлетлерин такъсырлайгъан ата йимикдир.
- 13 Гъакъыл да тапгъан, англавгъа да етишген адам насиплидир!
- 14 Гюмюшден эсе гъакъыл тапса яхшыдыр, неге тюгюл де о алтындан да сыйлыдыр.
- 15 Гъакъыл асил ташлардан да сыйлыдыр, сени лап жанынг суйген затлар да огъар тенг гелмес.
- 16 Гъакъыл узакъ оьмюр де, байлыкъ да, абур да гелтирер.
- 17 Гъакъылгъа ес болгъанлар парахат да, насипли де яшар.
- 18 Озьюн къабул этегенлеге гъакъыл яшавну береги йимикдир. Гъакъылын сакълайгъан адам гертиден де насиплидир.
- 19 Раббиз Эрни Озьюню гъакъылы булан яратгъандыр, кёклени Озьюню англавундан пайдаланып яратгъандыр.
- 20 Раббизни гъакъылыны яхшылыгындан, булутлар жыйылып, кёкден янгур явар.
- 21 Балам, гъар ерде гъакъылынгны да, оьтгюрлюгюнгню де сакълап юрю, вёре, оланы тас этип кьойма.
- 22 Гъакъыл да, англав да сагъа яшав берер, яшавунгну гёзел этер.
- 23 Шо заман ёлунг булан гъеч бир кьоркьунчсуз юрюрсен, сени аягынг да гъеч сюрюнмес.
- 24 Юхлама ятгъанда гъеч кьоркьмассан, юхлагъанда юхунг да татли болар.
- 25 Бирден гелип къалгъан кьоркьувдан да, яманлар гъазирлеген оьлюмден де кьоркьмассан,
- 26 неге тюгюл де Раббиз сени булан болар, О сени аягынгны тузакъгъа тюшме кьоймас.
- 27 Кьолунгдан геле туруп, уьзюрю адамгъа яхшылыкъ этмей кьойма.
- 28 Озьюнде бар тура туруп кьурдашынга: «Бар, дагъы да гелерсен, тангала берермен», — деп айтма.
- 29 Сагъа инанагъан ювугъунга кьаршы хыял этме.
- 30 Сагъа яманлыкъ этмеген адам булан бир себепсиз эришме.

- ³¹ Зулму этеген адамгъа гюнчюлюк этме, ону ёлун да танглама.
³² Неге тюгюл де, Раббибиз яманлардан жиргенер, гьалал
яшайгъанлагъа буса О инанар.
³³ Намуссузну уюне Раббибиз налат берер, гьалал яшайгъанны
уюне буса Ону берекети тиер.
³⁴ Эгер де О хорлайгъанланы уьстунден кюлей буса, саламат
адамлагъа рагъмусун берер.
³⁵ Гьакъыллылар макътавлукъгъа ес болар, агъмакълар буса
биябурлукъда къалар.

4 ¹ Балаларым, атагъызны насигъатына тынглагъыз, къулакъ
асыгъыз, гьакъыл топлагъыз.

- ² Неге тюгюл де, мен сизин яхшылыкъгъа уйретдим чи дагъы.
Мени буйругъумну тергевсюз къоймагъыз.
³ Неге тюгюл де, мен де атамны уланы эдим, анамны да мен
гёрюп тоюп болмасдай сююмлюсю эдим.
⁴ Атам мени булай уйрете эди: «Мени бары да сёзлеримни
эсингде сакълап къой, мени буйрукъларымны кютсенг –
яшап къаларсан.
⁵ Гьакъыл жый, билим жый, мен айтгъан затланы да унутма,
гери урма.
⁶ Гьакъылны ташлап къойма, о да сени къоруп сакълар; ону сюй,
о да сени аяп сакълар».
⁷ Инг де аслусу – гьакъылдыр: гьакъыл жый, бары барлыгъынг
булан да англав жый.
⁸ Гьакъылны къыйматын бил, о сени оьр этер; эгер де оьзю булан
ювукъ болсанг, о да сени макътавлу этер.
⁹ Сени башынга бир арив байлам салар, сагъа бек тизив таж
гийдирер.
¹⁰ Тынгла, балам, мени сёзлеримни де къабул эт, шо заман сени
де оьмюрюнг узакъ болар.

- 11 Мен сагъа гъакъылны ёлун гёрсетемен,
сени тюз ёллардан юрютемен.
- 12 Шо ёл булан юрюйгенде абатынгны инамлы аларсан,
чабагъанда да сюрюнмесен.
- 13 Даим де мени насигъатларымны эсингде сакълап тур,
оланы унутма, оланы ая, неге тюгюл де олар сени
яшавунгдур.
- 14 Яманланы сокъмагъына тюшме,
ачувлуланы ёллары булан да юрюме.
- 15 Шо ёлланы къой, шолардан юрюме,
башгъа якъгъа багъып бурул,
иннемей къырыйындан оьтюп къал.
- 16 Неге тюгюл де, олар бир яманлыкъ этмей туруп, гёз юммас;
биревню йыкъмай туруп оланы юхусу гелмес.
- 17 Неге тюгюл де, олар яманлыкъны экмек йимик ашар,
зулмуну чагъыр йимик ичер.
- 18 Гъалаланы сокъмагъы тангда баргъан сайын артагъан
шавлагъа ошар.
- 19 Яманланы ёлу буса къарангылыкъгъа ошар;
олар не затгъа сюрюнежегин де билмес.
- 20 Балам! Мени сёзлериме тергев бер,
айтагъанларыма да къулакъ ас.
- 21 Сени гёз алдынгдан таймасын дагъы шолар;
шоланы юрегингде сакълап тур:
- 22 неге тюгюл де олар оьзлени тапгъанлагъа яшав берер,
бютюн къаркъарасына да савлукъ гелтирер.
- 23 Бары да байлыкълардан да артыкъ юрегингни ая,
неге тюгюл де яшав ондан баш аладыр.
- 24 Ялгъанны гери ур,
макюрчюлюкню де оьзюнгден ари тебер.
- 25 Гёзлеринг тувра къарасын, къаравунг да алгъа бакъсын.

²⁶ Сокъмагъынгни тюз сал – сени бары ёлларынг къоркъунчсуз болар.

²⁷ Не онггъа, не солгъа тайышма, яманлыкъдан ари тай.

5¹⁻² Балам! Итти гъакъыллы болмакъ учун да, билимли болмакъ учун да мени гъакъыллы уйретивлериме тынгла, сёзлериме тергевлю бол.

³ Неге тюгюл де, гишини къатыныны авзу бал йимикдир, ону сёзю де зайтун майдан да йымышакъ болар.

⁴ Амма ахырда о ювшандан да аччы, къыл къыягъан хынжалдан да итти болар.

⁵ Ону аякълары оylumге багъып элтер, ахыратгъа багъып да о чалт абат алар.

⁶ О оюзюню яшавдагъы сокъмагъын англама да англамас, ону бир токъташгъан ёлу болмас, шону о оюзю де англап битмес.

⁷ Гъасили, балаларым, тынглагъыз магъа, мени сёзлеримни де гери урмагъыз.

⁸ Шо къатындан ариде туругъуз, ону эшиклерине де ювукълашмагъыз.

⁹ Ёгъесе, сен озгелеге оюзюнгню озденлигингни берип къоярсан. Ахырда да оюзюнгню яшавунгну къурбан этип къоярсан, о да яман адамланы къолуна тюшюп къалар.

¹⁰ Сагъа таныш тюгюл адамлар бары да сени байлыгъынгни алып къояр, бары къазангъанынг оланы къолуна тюшюп къалар.

¹¹ Сен де яшавунгну ахырында агъ урарсан, къаркъаранг да гючсюз-гъалсыз болуп къалар.

¹² Шо заман сен булай дерсен: «Неге мен такъсырлавгъа къаршы чыгъып турдум хари, неге мени тюзлегенни сюймедим хари!

¹³ Неге мен муаллимлериме тынгламадым хари, неге насигатчыларыма тергев бермедим хари!

- 14 Бираз да кьалмай балагъгъа тарып кьалажакъман,
биябурлугъум да бары халкъгъа аян болуп кьалажакъ».
- 15 Оьзюнгню булагъынгдан агъызагъан, оьзюнгню къуюнгагъы
судан ич.
- 16 Сени булакъларынгны сувлары орамлардан, майданлардан
агъызмасын.
- 17 Олар ятланыки де, сеники де болмасын, янгыз сеники болсун.
- 18 Сени булагъынг берекетли болсун дагъы; оьзюнгню яшдагъы
къатынынг булан кеп чегип тур.
- 19 О марал йимик аревдюр, жайран йимик гёзелдир.
Ону кёкюреклери, сени бир керен ирия этген сюювю,
сени рази кьалдырсын дагъы.
- 20 Гишини къатынына гёзюнгню сатма, ону къучакълама да сагъа
негер тарыкъдыр?
- 21 Неге туююл де, инсанны бары да ёллары Раббизге ачыкъ чы,
О чу ону бары да сокъмакъларын оьлчеп тура.
- 22 Яман адамны гюнагълары ону оьзюне тузакъ йимик болуп
турар, ону аркъанлар йимик чырмап алып кьояр.
- 23 Тарбиясы етишмейгенликден о оьлюп кьалар, артыкъ
даражадагъы агъмакълыгъы ону адашдырып кьояр.
- 6** 1 Балам! Гишини борчу саялы жаваплыкъны оьзюнгню
бойнунга алып кьойма. Эгер де гиши борчун кьайтарып
болмай буса, сен де шо борчну кьайтарма сёз берген бусанг,
гишини борчу саялы жаваплыкъны да оьзюнгню бойнунга
алгъан бусанг,
- 2 сен тутулгъангъа гысаплы боларсан, сёзлеринг сени тузакъгъа
салгъан болар.
- 3 Сен башгъаны табилигине тюшген боларсан. Шо саялы да не
этип бола бусанг да эт, тобукъдан тур, ялбар.
- 4 Гёзлерингни юмма, кирпич де къакъма.

- ⁵ Шо тузакъдан къутулма къара, гъавчудан къачып барагъан къубагийикдей къач, тузакъгъа тышген къуш къутулма къарайгъандай къутулма къара.
- ⁶ Эринчек! Къомурсгъаны гъаракатына къарап, гъакъылгъа уйрен.
- ⁷ Ону не гъакими, не жаллаты, не пачасы ёкъдур.
- ⁸ Амма о язданокъ ашлыкъ жыйма башлар, язда азыгъын жыяр.
- ⁹ Къачан болгъунча сен, эринчек, юхлап турарсан? Къачан сен юхунгдан уянарсан?
- ¹⁰ Бираз дагъы да юхласанг, бираз дагъы да къалгъысанг, бираз дагъы да къолларынгны да салып олтуруп турсанг,
- ¹¹ шо заман сени янынга, саякъ гелегенде йимик, ярлылыкъ гелип къалар, талавурчу гелегенде йимик, тарчыкълыкъ гелип къалар.
- ¹² Яман, намуссуз адам ялгъан айтып юрю.
- ¹³ О гёзлерин ойнатар, аякъларын къагъар, ишаралар этер.
- ¹⁴ Ону юрегинде яман хыяллар болар, о даим питне салма белсенип айланар.
- ¹⁵ Амма о такъсырланар, огъар бирден балагъ гелер, аз заманны ичинде о болмагъандай болуп къалар, бирев де огъар кёмек этмес.
- ¹⁶ Раббибиз алты затны гёрюп ярамайдыр, пислик де Ону учун еттинчидир:
- ¹⁷ оьктем къаравну, ялгъан тилни, айыпсызны къанын тёгеген къолланы,
- ¹⁸ намарт хыяллы юрекни, зулму этме алгъасайгъан аякъланы,
- ¹⁹ къардашланы арасына питне салагъан ялгъан шагъатны.
- ²⁰ Балам! Атангны буйрукъларын унутуп къойма, анангны насигъатларын гери урма.
- ²¹ Шоланы даим де юрегингде сакълап тур, тагъымчакъ йимик бойнунга тагъып айлан.

- 22 Юрюйгенде шолар сагъа ёлбашчылыкъ этер,
юхлама ятгъанда сени кьоруп сакълар,
уянгъанда сени булан лакъыр этер.
- 23 Неге тюгюл де, буйрукъ чыракъ йимикдир,
насигатъ ярыкъ йимикдир,
уйретивлер яшавда ёл гёрсетер.
- 24 Шолар сени тарыкъсыз къатынгишиден,
гишини къатыныны яревке тилинден сакълар.
- 25 Ону аривлюгюн юрегинге алып кьойма, гёзлерини
къуймурлугъуна алданып къалма.
- 26 Неге тюгюл де, саякъ къатынга аш гесек берип къутулар
бусанг, гишини къатыны саялы жанынгны кьурбан этерсен.
- 27 Гьеч бирев сама кьойнуна ялынны салып сакълап болармы?
Ону опурагъы яллап къалмасмы?
- 28 Гьеч бирев сама кесевлени уьстюнден юрюп болармы?
Ону аякълары бишип къалмасмы?
- 29 Гишини къатынына гёз салгъан,
огъар ювукълукъ этген адам булан да тап шо кюйде болар,
о такъсырсыз къалмас.
- 30 Ашамакъ учун, ачындан урлагъан уручудан да гечилмес.
- 31 Амма тутулгъанда чы етти къабат кьайтарышын этер,
уьюндеги бары байлыгъын берер.
- 32 Саякъ къатын булан кьыдырагъан адамны башында гьакъылы
болмас; о оьз-оьзюне кьюю къазар.
- 33 Ону токъалавлар, хорлавлар, биябурлукъ кьаравуллар.
- 34 Неге тюгюл де, гюнчюлюк ону эрин къазапландыра,
о да гюн етгенде оьч алма гьеч кьызгъанмас,
- 35 Бир тёлев гьакъны да къабул этмес,
нечакъы артдыра турсанг да,
бир савгъатгъа да рази болмас.

- 7¹ Балам! Мени сёзлеримни эсингде сакъла, насигъатларымны да унутма.
- 2 Мени насигъатларыма тынгласанг, яшап къаларсан, насигъатларым сени яшавунгда аслу ерни тутсун.
- 3 Оланы оърмекче йимик тагъып айлан, ташгъа къазылгъан язывлардай оланы юрегинге яз.
- 4 Гъакъылны къызардашынгдай гёр, билимге де аявлунга йимик янаш.
- 5 Шо заман сен гишини татли тили булангъы къатынындан, эри бар къатындан сакъланма боларсан.
- 6 Бир керен уюмню терезесинден къарап тура эдим.
- 7 Бир кёп гъакъылсыз жагъиллеге гёзюм илинип гетди.
Шоланы бириси томакъ эди.
- 8-9 Шосу гюн артылып, къашкъаралып гелегенде саякъ къатынны уюню къырыйында айлана эди. Къарангы болгъандокъ, о шо къатынны уюне багъып бурулду.
- 10 Уьйден уланны къаршылама къатын чыкъды.
Шо къатын пасат юрьюген къатынлар гийинген кюйде гийинген эди. О жагъил адам булан гюнагъ иш этме суюген эди.
- 11 Шо къатын къавгъачы эди, оьзюн бирев де енгме болмай эди, даим орам-орамда саякъ айлана туруп, бир де уюнде олтуруп турмай эди.
- 12 Бир орамда, бир-бирде майданларда о гъар кимни къаравуллап токътап бола эди.
- 13 Шо къатын уланны тутуп йиберип, оьпдю де ва бир де уялмагъан кюйде:
- 14 «Негетимни кюте туруп, мен бугюн къурбан этдим, мени тюрюлю ашларым да бар.
- 15 Шо саялы да, сени тапмакъ учун, алдынга чыкъгъанман, муна тапма да тапдым.

- 16 Мен төшек-орнумну тап-таза шаршавлар, Мисриден
гелтирилген тюрлю кьумачлар яйып онгаргъанман.
- 17 Ятывумну атир, юз йыллыкъ отну,
киннамону* ийислеринден толтургъанман.
- 18 Гир, эртен болгъунча кеп чегип турайыкъ, бир-бирибизден
къанып къалайыкъ.
- 19 Неге тюгюл де, уйде эрим ёкъ,
о йыракъгъа сапар чыкъгъан.
- 20 О кёп акъча алып чыкъгъан,
айны толгъан заманы болгъунча тюгюл уйге къайтмажакъ».
- 21 Татли тили булан къатын уланны башын чырмады,
гъавасландырды.
- 22-23 Шоссагъат улан ону артына тюшдю. О озьюн сойма алып
барагъан бугъадай, гъавчу онгаргъан тузакъгъа тюше
турагъан, тюшген сонг буса бавуруна окъ батажакъ
къубагийикдей, жанын къурбан этежегин билме де
билмейли торгъа багъып учуп барагъан къушдай эди.
- 24 Гъали буса магъа тынглагъыз, балаларым, мени сёзлериме
къулакъ асыгъыз.
- 25 Пасат юрюйген къатынгъа башыгъызны чырмама къоймагъыз,
ону артына тюшюп къалмагъыз.
- 26 О чу хыйлыланы языкъ этер, кёплени дагъытар.
- 27 Ону ую – ахыратгъа багъып элтеген ёлдур, ажжалгъа багъып
элтеген сокъмакъдыр.

8 ¹Тынгла! Гъикматлыкъ да, англав да сагъа чакъырыв эте.

²Олар тебе башларда, орамларда, ёллар бир-бирине
къошулагъан ерлерде токътагъан.

³Олар шагъаргъа гиреген ерде де токътап, къапу алда чакъыра.

---

* 7:17 *Киннамон* – Гъиндустанда оьсеген атир ийисли терек.

- ⁴ Гыкматлыкь булай деп сёйлей: «Мен бары да адамлагъа чакъырыв этемен!
- ⁵ Англавсузлар, англавлу болугъуз, агъмакълар гъакъыл топлагъыз.
- ⁶ Мен уйретеген зат бары да агъамиятлыдыр, мен сизге тюз затны гъакъында сёйлеймен.
- ⁷ Мени бары да сёзлерим гъакъ гертидир, мен ялгъанны гёрюп ярамайман.
- ⁸ Мени бары да сёзлерим адиллидир, о сёзлерде бир намартлыкь да, ялгъан да ёкъдур.
- ⁹ Олар барысы да англавлулагъа ачыкъдыр, билими барлар оланы англар.
- ¹⁰ Мени уйретивюмню къабул этигиз – о гюмюшден багъалыдыр, алтындан да къолайдыр.
- ¹¹ Гыкматлыкь жавгъардан да сыйлыдыр, сени лап жанынг сюйген затлар да огъар тенг гелмес.
- ¹² Мен Гыкматлыкьман. Мени булан даим гъакъыл да, билим де, оьтгюрлюк де болар.
- ¹³ Эгер де адам Раббизден къоркъа буса, о яманлыкьны гёрюп ярамас. Мен, Гыкматлыкь, оьктемлигинден, хохабазлыгъындан шишип айланагъанланы гёрюп ярамайман. Мен яман ёлланы, ялгъан сёйлейгенлени гёрюп ярамайман.
- ¹⁴ Тек мен адамлагъа токъташма, тюз гукму чыгъарма имканлыкь берермен. Мен олагъа гюч де, англав да берермен.
- ¹⁵ Мени кёмеклигим булан пачалар башчылыкь этер, гъакимлер мени кёмеклигим булан къанунлар яратар.
- ¹⁶ Гъакимлер де, вазирлер де, дуванчылар да, гъакимлик эте туруп, менден пайдаланар.
- ¹⁷ Мен мени сюегенлени сюемен, излеген мени табар.

- 18 Мен байлыкъ, устыюнюк, абур, макътав гелтирермен.
- 19 Мени емишлерим алтындан да артыкъдыр,
тап-таза гюмюшден де къолайдыр.
- 20 Мен инсанланы тюз ёл булан, адилликни сокъмагъы булан
алып юрюмен.
- 21 Мени сюегенлеге мен байлыкъ берермен,
мен оланы уйлерин уллу байлыкълардан
толтурарман.
- 22 Мени, Гъакъылны, Раббиз инг башлап яратгъан.
- 23 Мен дюнья яралгъанча да алда яратылгъанман.
- 24 Мен инг аввалгъы дериядан алда арагъа чыкъгъанман, сувдан
эсе алда яралгъанман.
- 25 Мен тавлар, тѳбелер тургъузулгъанча арагъа чыкъгъанман.
- 26 Мен Раббиз дюньяны авлакъларын, башлапгъы чангланы
яратгъанча арагъа чыкъгъанман.
- 27 Аллагъ, кѳклени яратгъанда,
дюньяны дѳгереклерин де гъызып, дериягъа дазулар
салгъанда мен онда эдим.
- 28 О кѳклени булутлардан, дерияны сувдан толтургъанда мен онда
эдим.
- 29 Сувлары Озью гѳрсетгенинден эсе бийикге гѳтерилмесин деп,
Раббиз денгизлерде дазуланы белгилегенде, дюньяны
кюрчюсюн салгъанда мен онда эдим.
- 30 Мен бажарывлу кѳмекчидей Ону кырында эдим.
Гъар гюн де мен Раббизни алдында къуванып турдум.
- 31 Мен О яратгъан аламдан къувана эдим, О яратгъан инсанланы
гѳрюп, мен насипли бола эдим.
- 32 Гъали, магъа тынглагъыз, балаларым.
Мени ёлларымдан юрюсегиз, сиз насипли боларсыз.
- 33 Мени насипатларыма тынглап, гъакъыллы болугъуз, магъа
тынгламай къоймагъыз.

- ³⁴ Магъа тынглайгъан, мени эшиклеримни кырында гъар гюн айыкъ турагъан, мени эшик алдымда къаравуллап токътагъан, гертиден де, насипли болар.
- ³⁵ Мени тапгъанлар барысы да яшав да табар, Раббизни сююмлюлери болуп токътар.
- ³⁶ Магъа къаршы гюнагъ иш этеген оъзюне зарал гелтирер, гъакъылы гёрюп ярамайгъан гъар-ким де ажалны сюер».

- 9** ¹ Гъакъыл оъзюне уй къуруп, ону етти багъанада орнатар.
- ² Согъум союп, чагъыр тёгюп, тепси къуар.
- ³ Оъзюню къулдукъчуларын шагъарны бийик ерлеринден халкъгъа булай билдирсин деп йиберер:
- ⁴ «Англавлу болма сюегенлер мунда гелсин!» О томакъланы да чакъырып, булай дер:
- ⁵ «Гелигиз, мени ашымдан ашагъыз, мен гъазирлеген чагъырдан да ичигиз.
- ⁶ Авамлыкъны гери урсагъыз, яшап къаларсыз, англавлу боларсыз».
- ⁷ Эгер де сиз эдепсизни терс ишин гёрсетип сёйлесегиз, о сизге бетхатир этмес, намуссузну оьпкелесегиз, оъзюню абурсуз боларсыз.
- ⁸ Эдепсизни оьпкелесенг, о сени гёрюп ярамайгъан болар. Гъакъыллыны тюзлесенг, о сагъа абур этер.
- ⁹ Гъакъыллыгъа насигъат берсенг, о дагъы да гъакъыллы болар; гъалал адамны уйретсенг, дагъы да англавлу болар.
- ¹⁰ Раббизден къоркъмакъ – гъикматлыкъны башыдыр. Ону билмек – англавну башыдыр.
- ¹¹ Гъакъыллы болсанг, оьмюрюнг узакъ болар.
- ¹² Сен гъакъыллы бусанг, гъакъылынг оъзюнге кёмек этер, еликген йимик айлана бусанг, оъзюнгю башынг балагъ болар.
- ¹³ Дели къатын къавгъачы, агъмакъ, бажарывсуз болар.

- ¹⁴ Эшигини алдында шанжал да салып, шагъарны бийик ерлеринде олтуруп болар.
- ¹⁵ Къырыйындан оътюп, оьзлени ёлу булан юрюп барагъанланы булай деп чакъырар:
- ¹⁶ «Томакълар, мунда гелигиз», англавсузгъа да о:
- ¹⁷ «Урлангъан сув татли, яшырылгъан экмек татывлу болар», – дер.
- ¹⁸ Англавсуз буса оьзюн оьлюлени ягъына чакъырагъанын да билмей къалар. О авамлыкъны къонакълары ахыратда экенни де билмес.

Сулейманны айтывлары

- 10** ¹ Сулейманны айтывлары. Гъакъыллы авлет атасына къуванчдыр, авлия авлет буса анасына дертдир.
- ² Гъарам байлыкълар хайыр гелтирмес, гертилик буса оьлюмден къутгъарар.
- ³ Гъалал адамны Раббиз ач болма къоймас, амма намуссузланы сутурлугъун гери урар.
- ⁴ Эринчек ярлы болар, гъаракатчы буса бай болар.
- ⁵ Яйда жыягъан англавлудур, оракъны заманында юхлагъан биябурдур.
- ⁶ Гъалал адам берекетли болар, намуссузланы сёзлеринде буса зулму яшырылгъандыр.
- ⁷ Гъалал адам оьзюнден сонг яхшы эсделик къояр, намуссузланы буса аты тез унутулар.
- ⁸ Гъакъыллыны юрегинде насигъатлар болар, авлияны авзу буса балагъ гелтирер.
- ⁹ Тюз ёл тутгъан парахат болар, терс ёлгъа тюшген буса такъсырланар.
- ¹⁰ Гёзлерин ойнатагъан гёкюнч гелтирер, агъмакъны тили буса балагъ гелтирер.

- 11 Гьалал адамны сёзлери яшав береген булакъдыр,
намуссузланы сёзлеринде буса зулму яшырылгъандыр.
- 12 Оьчлюк эришивлюклер тувдуар, амма сююв бары да
гюнагъланы басылтар.
- 13 Англавлуну сёзюнде гьакъыл болар, амма томакълар
такъсырланар.
- 14 Гьакъыллылар билимни аяп сакълар, амма авлияны сёзлери
балагъ гелтирер.
- 15 Барлыкъ байланы беклик йимик сакълар, ёкълукъ буса
пакъырланы дагъытар.
- 16 Гьалал адамны ишлери яшав гелтирер, намуссузнуки буса
гюнагъ гелтирер.
- 17 Насигъатгъа тынглагъан яшавну ёлундадыр, айып этивлени
гери ургъан буса адашар.
- 18 Оьчлюкню яшырып айланагъан ялгъан сёйлер,
айтды-къуйтдуну юрютеген де авлиядыр.
- 19 Кёп сёйлейгенде гюнагъдан къутулмакълыкъ ёкъдур, сёйлемей
тургъан адам буса англавлудур.
- 20 Гьалал адамны сёзю сайлап алынган гююш йимикдир,
намуссузну юреги буса тарыкъсыз затдыр.
- 21 Гьалал адамны сёзлери кёплени къоруп сакълар,
томакълар буса оьзлени англавсузлугъундан оьлюп
гетер.
- 22 Раббизни рагъмусу сагъа байлыкъ гелтирер,
ону булан сен къайгъы не зат экенни билмей къаларсан.
- 23 Авлиягъа жинаятчы иш йыбанч йимикдир,
англавлу адамгъа буса гьакъыл хас болар.
- 24 Намуссузну къоркъагъан заты гелип башына къобар, гьалал
адамланы муратлары буса яшавгъа чыгъар.
- 25 Шайтан ел чыкъгъандокъ, намуссуз болмагъандай болуп
къалар, гьалал адам буса бегинден токътап турар.

- ²⁶ Эринчек булан иш тутмакъ уртланган ханц, гёзлеге
урунаган тютюн йимикдир.
- ²⁷ Раббизден кьоркъмакъ оьмюрю кьошар,
намуссузланы оьмюрю буса кьысга болар.
- ²⁸ Гьалал адамланы кьуванчлыкь кьаравулар,
намуссузланы хыяллары буса болмагьандай болуп
кьалар.
- ²⁹ Раббизни ёлу таза адамлагьа бекликдир,
намуссуздукь этегенлеге буса кьоркъунчукьдур.
- ³⁰ Гьалал адам гьеч бир де бюдюремес,
намуссузлар буса ер юзюнде яшап кьалмас.
- ³¹ Гьалал адамны авзундан гьакьыл чыгьар,
зараллы тил буса гесилип ташланар.
- ³² Гьалал адамны авзундан багьыйлы сёз чыгьар,
намуссузланы авзундан буса кьайдагьы пасат сёз чыгьар.

- 11** ¹ Раббиз тюз гёрсетмейген мизанланы гёрюп ярамас, амма
тюз тартаган мизан ташланы ушатар.
- ² Биябурдукь октемликни гьызын тутуп юрюр, амма
саламатлыкьны табанын басып гьакьыл юрюр.
- ³ Гьалаллыкь тюз юреклилеге ёлбашчылыкь этер,
макюрчюлюк буса кьара юреклилени дагьытар.
- ⁴ Балагь гелген гюн байлыкьдан кёмек болмас,
гертилик буса оьлюмден кьутгьарар.
- ⁵ Гьалал адамны гертилиги ону ёлун тегишлер, намуссуз буса
оьзюню намуссузлугьундан ер болар.
- ⁶ Гьалал адамланы гьалаллыкь кьутгьарар,
адилсизлер буса оьзлени адилсизлигини тузагьына
тюшюп кьалар.
- ⁷ Намуссузну оьлюмю булан ону умуту да болмагьандай болуп
кьалар, адилсизлени гёзлегени де ёкь болуп кьалар.

- ⁸ Гьалал адам балагдан кьутгъарылар, ону орнуна буса онда намуссуз тюшер.
- ⁹ Бетгёрдю адам сёзю булан ювугъун дагъытар, амма гьалал адамлар иттилиги булан кьутгъарылар.
- ¹⁰ Гьалал адамланы яхшылыгъы элин-халкъын да шат этер, намуссузлар оьлгенде де уллу шатлыкълар болар.
- ¹¹ Гьалал адамланы яхшылыгъындан эл оьр болар, намуссузланы сёзлеринден буса дагъылар.
- ¹² Томакъ адам ювугъуну намусуна тийип сёйлер, англавлу адам буса пысып турар.
- ¹³ Тилчилер гишини сырын ачыкъ этер, инамлы адам буса айтды-къуйтдуну юрютмес.
- ¹⁴ Насигъатсыз къалгъан халкъ дагъылар, янгыз насигъатчылары кёп буса – кьутгъарылар.
- ¹⁵ Биревню борчун бойнуна алгъан адамгъа балагъ гелер, эгер де борчну бойнунга алмасанг, башынгны сакъларсан.
- ¹⁶ Сав юрюйген къатын макътавгъа лайыкълы болар, иш сюегенлер буса байлыкъгъа ес болар.
- ¹⁷ Яхшы адам оьзюне пайда гелтирер, хатирсиз адам буса башына балагъ гелтирер.
- ¹⁸ Намуссуз адам акъчаны ялгъан булан къазанар, адилли буса гъакъ герти савгъатгъа ес болар.
- ¹⁹ Гьалаллыкъ яшавгъа багъып элтер, яманлыкъгъа талпынагъан адам буса оьзюню оьлюмюню артындан чабып айланар.
- ²⁰ Раббибиз къара юреклилени гёрюп ярамас, амма О гьалал адамланы ушатар.
- ²¹ Пасат адам такъсырсыз къалмажагъына шеклик ёкъдур, амма гьалалланы бютюн тухуму кьутгъарылар.
- ²² Донгузну бурнуна тагъылгъан алтын юзюк де бирдир, англавсуз къатынны гёзеллиги де.

- ²³ Гьалал адамланы умутлары хайыр болуп чыгъар,
намуусузланы хыялларын Раббизни къзапланыву
къаравуулар.
- ²⁴ Аявсуздан уylesегенникине дагъы да къошулар, артыкъ
къызгъанчы буса гюнден-гюн ярлы болар.
- ²⁵ Чомарт адам даим токълукъда болар, озъгеге ичме сув берген
бир де сувсамас.
- ²⁶ Ашын яшырып сакълагъангъа халкъны налаты берилер,
озъгелени ашатмакъ учун будайын сатагъанлагъа Аллагъны
рагъмусу тиер.
- ²⁷ Яхшылыкъгъа талпынагъанлар абур къазанар, яманлыкъны
излейгенлер шону озъюн табып токътар.
- ²⁸ Байлыгъына аркъа таягъанлар ер болар, гьалал адамлар
бюрленип гелеген терекге ошар.
- ²⁹ Агълюсюне балагълар гелтирегенлер бир затсыз къалар,
агъмакъ да гъакъыллыгъа къул болуп токътар.
- ³⁰ Гьалаллыкъны емишинден яшав береген терек озъюп турар,
гъакъыллы буса инсанланы иштагъландыра.
- ³¹ Гьалал адамгъа бу дюньяда тийишлиси бериле болгъан сонг,
намуусузгъа да, гюнагълыгъа да хасокъда берилер.

12 ¹ Насигъат сюеген адам билимни де сюер, насигъатны гёрюп
ярамайгъан адам буса агъмакъдыр.

- ² Рагъмуну адамгъа Раббиз яхшылыкъ этер, къара юрекли
адамны буса О айыпгъа тутар.
- ³ Адилсизлик булан инсан озъюн беклешдирмес, гьалал адамны
буса урлугъу уышумес.
- ⁴ Таза къылыкълы къатын уягълюсюне таждыр, уятсыз къатын
буса тап сюеклерине озъюп гетеген аврув йимикдир.
- ⁵ Гьалал адамланы къасты гертиликдир, намуусузланы хыялы
буса намартлыкъдыр.

- ⁶ Намуссузланы сёзю кьан тёгювге гьасиретликдир,
гьалал адамны тили буса ону кьутгьарар.
- ⁷ Намуссузлар йыгьылса, болмагьандай болуп кьалар,
гьалал адамланы уйлери буса эсен-аман кьалар.
- ⁸ Гьакьыллы сёз инсанны макътавлу этер, пасат хьяллар буса
биябур этер.
- ⁹ Ашы да болмагьан кюйде байман деп тургьанча,
оьзюню кьыйыны булан яшап тургьан яхшыдыр*.
- ¹⁰ Гьалал адам оьзюню гьайван-малына да языкьсынар,
намуссузланы рагьмусу да хатирсиз болар.
- ¹¹ Топуракьны ишлетген токъ болар,
агьмакъ буса кьайдагьы бош затны гьайында болар.
- ¹² Намуссуз яманлыкьны торуна тюшме гьасирет болар, амма
гьалал адамланы тамуру бек болар.
- ¹³ Намуссуз ялгьан сёзлерине тутулар, амма гьалал адам
балагьдан кьутулар.
- ¹⁴ Инсан сёзлерини яхшы емишин ашар, тёкген кьыйыны да
огьар савгьат болуп кьайтар.
- ¹⁵ Агьмакъ оьзюню ёлун тюз деп гьисаплар,
амма гьакьыллы адам насигьатгьа тынглар.
- ¹⁶ Агьмакъ тез ачувланар, гьакьыллы адам буса оьзгени терслигин
гечер.
- ¹⁷ Билгенин айтагьан гертини айтар, алдатагьан адамны шагьаты
ялгьандыр.
- ¹⁸ Бош сёз сёйлейгенлер хынжал йимик яра салма болар,
гьакьыллыланы сёзю буса юрекге балгьам йимикдир.
- ¹⁹ Ялгьан сёзлер тез унутулар,
герти сёзлер даимликге кьалар.

---

* 12:9 Ашы да болмагьан кюйде байман деп тургьанча, биргине-бир кьуллукьчусу да булан яшап тургьан яхшыдыр.

- 20 Хыянатчылары юректери макюрчюлюкден, парахатлыккыны
якчыларыныки буса шатлыккыдан толар.
- 21 Гьалал адамны башына балагъ гелмес, намуссузлары башлары
буса кьайгыдан чыкьмас.
- 22 Раббиз ялган сёзю гёрюп ярамас, гьакъ гертини
сёйлейгенлени буса О ушатар.
- 23 Англавлу адам билимин гёрсетип айланмас, агьмакьлар буса
авлияларын чачып айланар.
- 24 Кёп загьмат тегеген адам сонг озгелени де башын тутар,
эринчек буса кьул йимик ишлер.
- 25 Юрекдеги дерт адамны янчар, яхшы сёз буса гёнгюн ачар.
- 26 Гьалал адам юугуна ёл гёрсетер, намуссузлары ёлу буса
оланы адашдырар.
- 27 Эринчекге бир зат да тюшмес, загьмат тегеген адам буса
байлыкъ кьазанар.
- 28 Гертини ёлунда яшав болар, ялганны сокьмагы буса оylumге
элтер.

- 13** ¹ Гьакьыллы яш атасыны насигьатларына тынгла, гьаясыз
буса оьпкелевлеге де тынгламас.
- ² Яхшы адам оьзюню сёзлеринден кьанып турар, макюрчюлер
буса яманлыкъ булан яшап турар.
- ³ Авзун жыйып билеген адам балагьдан кьутулар,
тарыкьсыз авзун ачып айланагьанлагьа буса балагъ гелер.
- ⁴ Эринчекни сюегени кёп болар,
амма бир затгьа да ес болмас, загьмат тегеген адам буса
токьлукьда яшап турар.
- ⁵ Гьалал адам ялган сёзю гёрюп ярамас, намуссуз буса
оьз-оьзюн биябур да этер, илыкьдырма да илыкьдырар.
- ⁶ Гьалаллыкъ таза адамны кьутултар, намуссузлукъ буса
пюнагылыны болмагьандай этер.

- ⁷ Оьзюню бир заты да ёкъ буса да, биревлер бай болуп гёрюнме кьарар, амма бир башгьалар, таман чакъы байлыгы бар буса да, ярлы болуп гёрюнюп айланар.
- ⁸ Инсан байлыкъ булан яшавун кьоруп сакълар, ярлы буса кьоркьувну да билмес.
- ⁹ Гьалал адам ярыкъ янагъан чыракъ йимикдир, намуссузланы чырагы буса сёнюп кьалар.
- ¹⁰ Хохабазлыкъ балагъ гелтирер, гьакъыллы адам буса насигьатгъа тынгла.
- ¹¹ Гьарам мал болмагъандай болуп кьалар, гьалал мал буса артып турар.
- ¹² Яшавгъа чыкъмай турагъан умут юрекге дерт болар, амма умутларынг яшавгъа чыкъса, кьаркьаранг кьуванчдан толар.
- ¹³ Насигьатгъа тынгламагъан оьзюне зарал гелтирер, буйрукъгъа кьулакъ асгъан буса савгъатын табар.
- ¹⁴ Гьакъыллыны уйретивлери оьлюмден кьутгъарагъан яшав берер.
- ¹⁵ Англавлу адамны халкъны арасында абуру болар, оьзлеге инанма ярамайгъанланы яшаву буса кьыйын болар.
- ¹⁶ Оьтгюр адам гьакъылы булан иш гёрер, агьмакъ буса авлияларыч чачып айланар.
- ¹⁷ Яман хабар алып гелген адам балагъ гелтирер, яхшы хабар алып гелген адам буса парахатлыкъ гелтирер.
- ¹⁸ Насигьатны гери ургъан ажиз де, биябур да болар, насигьатгъа тынглагъанны буса абуру болар.
- ¹⁹ Муратлар яшавгъа чыкъса, юрекге балгъам салгъандай болар, агьмакъ буса яманлыкъны ёлундан кьайтма суймес.
- ²⁰ Гьакъыллылар булан кьатнайгъанлар гьакъыллы болар, агьмакълар булан кьурдаш болгъанлар буса пасат болар.
- ²¹ Гюнагъылыланы артын таптап балагълар юрюр, гьалал адамлагъа буса яхшылыкъ этилер.

- ²² Яхшы адам балаларына да,
балаларыны балаларына да байлыкъ къююп гетер,
гюнагылыланы байлыгы буса гьалал адамланы къолуна
тюшер.
- ²³ Ярлыланы мол тюшюмо болуп, элде адиллик болмаса, олар
гьеч бир затсыз къалып къалар.
- ²⁴ Чубугъун аягъан авлетин аямас, авлетин сюеген буса ону
такъсырлар.
- ²⁵ Гьалал адам къурсагы тойгъанча ашар, намуссузну къурсагы
буса ач къалар.

14 ¹ Гьакъыллы къатын озюню уюн бир ёрукъга салар, авлиясы
буса ону оз къоллары булан бузар.

- ² Тюз ёлгъа тюшген Раббизден къоркъар, терс ёлгъа тюшген
буса Ону сан этмей айланар.
- ³ Сёзю саялы агъмакъ кёп таякъ ашар, гьакъыллыны сёзю буса
балагълардан къоруп сакълар.
- ⁴ Екмеге оьгюзлер болмаса,
беженлер толмас,
къуватлы оьгюзлер болса, мол тюшюм къайтарылар.
- ⁵ Герти шагъат ялгъан айтмас, ялгъан шагъат буса кёп алдатар.
- ⁶ Пасат юрьюген адам гьакъылны излеп айланса да тапмас,
англавлу буса ону рагъат табар.
- ⁷ Агъмакъдан ариде тур — ондан гьакъыллы сёз эшитмессен.
- ⁸ Англавлулар гьакъыллы болар — олар ишлерин ойлашып этер,
агъмакълар буса англавсуз болар — олар ялгъан булан яшап
туруп болар деп ойлашар.
- ⁹ Агъмакълар товба этегенлени устынден кюлер, гьалал
адамланы буса Раббиз ушатар.
- ¹⁰ Инсанни къайгысы янгыз ону юреги билер, ону
къуванчларына да ятлар ортакъчы болмас.

- ¹¹ Намуссузну ую пуч болар, гьалал адамны яшавлукъ этеген ери чечекленип къалар.
- ¹² Бир-бир ёллар тюз йимик де гёрюнер, амма олар ахырда да ажжалгъа багъып гелтирер.
- ¹³ Кюлейгенде юрекни авуртуп гетеген кюю, къуванчны арты булан къайгъыны гелеген кюю де болар.
- ¹⁴ Пасат юрюгенлер бары да этген ишлерине жавабын берер, рагъмулу адам да этген рагъмулу ишлери саялы тийишлисин алар.
- ¹⁵ Агъмакъ гьар не сёзге де инанып къалар, артын ойлайгъан адам буса гьар абатын ойлашып алар.
- ¹⁶ Гьакъыллы адам яманлыкъдан къоркъар, ари таяр, агъмакъ буса давлап айланар, бир затдан да къоркъмас.
- ¹⁷ Къарсалайгъан адам авлиялыкъ этме болар, амма биле туруп яманлыкъ этеген адам оьжетли болар.
- ¹⁸ Билимсизлер агъмакълыкъгъа етип токътар, артын ойлайгъанлар буса билимге ес болуп токътар.
- ¹⁹ Яманлар яхшыланы алдында баш иер, намуссузлар да гьалал адамланы къапу алдында бозарып къалар.
- ²⁰ Пакъыр адамны гьатта ювукълары да суймес, бай адамны буса кёп къурдашы болар.
- ²¹ Ювугъун сансымайгъан адам гюнагъ иш этеген болар, пакъырлагъа рагъму этеген гиши насипли болар.
- ²² Яманлыкъ этме деп ойлашгъан адам адашып къалар, яхшылыкъ этеген адам булан инамлыкъ да, гертилик де болар.
- ²³ Гьар не ишден де гелим болар, бош сёзден буса янгыз зарал гелер.
- ²⁴ Гьакъыллылар — байлыкъгъа, агъмакълар буса агъмакълыкъгъа ес болар.

- 25 Герти шагъат озгелеге кѣмек этер, ялгъанчысы буса алдатып айланар.
- 26 Раббизден кѣркѣмакъ – мекенли аркъа таявдур, сагъа да, сени авлетлеринге де сыйынмагъа ердир.
- 27 Раббизден кѣркѣмакъ ажжалны торларындан къутгъарагъан яшавну бир булагъыдыр.
- 28 Халкъы кѣп буса пача гючлю болар, халкъы аз буса огъар балагъ гелер.
- 29 Сабур адамны англаву кѣп болар, къарсалайгъан адам буса авлиялыкъ этип токътар.
- 30 Юрекни ювашлыгъы къаркъарагъа савлукъдур, гюнчюлюк буса тап сюеклерине оътюп гетеген аврувдур.
- 31 Пакъырлагъа зулму этеген адам оланы Яратгъангъа капирлик этер,
amma Ону сыйлайгъан адам тарчыкълыкъдагъылагъа рагъму этер.
- 32 Намуссузну яманлыгъы гелип озюне тиер,
гъалал адамны буса гюнагъсызлыгъы якълар.
- 33 Англавлуну юрегинде гъакъыл болар,
агъмакъ буса гъакъыл не зат экенни билмес*.
- 34 Гъалаллыкъ халкъны оър этер, гюнагъ буса ону ер этер.
- 35 Пача англаву къуллаарына яхшылыкъ этер, озюн биябур этегенлеге буса къзапланар.

15 ¹Йылы сѣз йыланни кебин де чечер, аччы сѣз къзапланыв тувдурар.

²Гъакъыллыланы авзундан янгыз билим чыгъар, агъмакъланы авзу буса авлиялыкъны къусар.

---

* 14:33 Бу айтывну булай англама да бола: Англавлуну юрегинде гъакъыл болар, агъмакълар да башгъа о ёлукъмай тююл.

- ³ Раббиз бары да затны гөрүп турар, О яхшыланы да,
яманланы да гөрүп турар.
- ⁴ Яхшы сөзлөр яшавну булагы йимикдир, ялган сөзлөр буса
инсанны ругдан тюшюрер.
- ⁵ Агмакъ атасыны насигатларына тынгламас, амма гакъыллы
адам уйретивлеге тергевлю болар.
- ⁶ Гьалал адамны ую мал-матагдан толуп болар, намуссузну
къазанчы да балагъ гелтирер.
- ⁷ Гакъыллыланы авзундан билим чыгъар, авлияланы гакъында
буса шолай айтып болмассан.
- ⁸ Раббиз намуссузланы садагъаларындан да жиргенер,
гьалал адамланы буса О дуаларын кеп сюуп къабул этер.
- ⁹ Раббиз намуссузну тутган ёлундан жиргенер, герти ёлну
тутганланы буса О сюер.
- ¹⁰ Тийишсиз кюйде яшамагъа башлагъан адам такъсырланып
къалар, насигатланы гөрүп ярамайган адам болмагъандай
болуп къалар.
- ¹¹ Раббизге бары да зат белгилдир, гьатта ахыратдагъы зат да;
шо саялы да инсанланы юректери де, ойлари да Огъар
белгисиз тююлдюр.
- ¹² Пасат юройген адам оьзюню юзюн ачып берегенлени суймес; олай
адам гакъыллыланы насигатларына да тынглама суймес.
- ¹³ Шат юрек адамны юзюн де ачыкъ этер, юрекде дерт бар буса,
адамны ругдан тюшюрер.
- ¹⁴ Англавлуну юреги билим излер, агмакълар буса янгыз
авлиялыкъны ахтарар.
- ¹⁵ Касипни гьар гюню де къайгъылыдыр, насиплиники буса арты
битмейген байрамдыр.
- ¹⁶ Байлыкъ да жыйып, къоркъа-пыса туруп яшагъанча,
Раббизден де къоркъуп, аз затлар булан тамамланып
къалса яхшыдыр.

- 17 Оьчлюкден толгъан этли шорпадан сюювден толгъан этсиз шорпа къолайдыр.
- 18 Къарсалайгъан адам питне салар, сабур адам буса оьчлюкге ахыр салар.
- 19 Эринчекни ёлуна тегенек битер, гьалал адамлар буса шагъра ёл булан юрюр.
- 20 Гъакъыллы авлет атасын сююндюрер, авлиясы буса анасын гери урар.
- 21 Томакъ авлиялыгъындан сююнер, англавлу адам буса тюз ёл булан юрюр.
- 22 Таклиф берегенлер болмаса,
адамны къолундан тюзевлю иш чыкъмас,
кёп таклиф берегенлер болса, ону иши тюзелер.
- 23 Жавабын къайтарып болмакъ къуванчдыр, оьз еринде къоллангъан сёз де тизивдюр.
- 24 Гъакъыллыны тутгъан ёлу алгъа багъып алып да юрюр,
ахыратдан къоруп да сакълар.
- 25 Раббибиз хохабазланы уьюн дагъытар, тул къалгъан къатынны дазуларын буса беклешдирер.
- 26 Раббибиз намарт хыяллардан жиргенер, таза адамланы сёзлерин буса къабул этер.
- 27 Сутур адам оьзюню уьюн дагъытар, урушбатны гёрюп ярамайгъан адам буса яшап къалар.
- 28 Гьалал адамлар жавабын ойлашып берер, намуссузланы авзундан буса яманлыкъ чыгъар.
- 29 Раббибиз намуссузлардан арекдедир, гьалал адамланы дуаларын буса къабул этер.
- 30 Ачыкъ юзлю къарав юрекни къувандырар, яхшы хабар да сюеклеге гюч берер.
- 31 Оьзлени тюз ёлгъа салагъанланы сёзюне тынглайгъанлар гъакъыллыдыр.

- ³² Насигъатланы гери урагъанлар оьзлер оьзлеге зарал гелтирер, оьпке-айыплагъа тынгагъанлар буса англавлу болар.
- ³³ Раббизден кьоркъмакъ гьакъылгъа уйреретер, макътавлукъну башы да ювашлыкъдыр.

16 ¹ Адам сёйлер, къадар кюлер.

² Гъар ким оьзю тутгъан ёл таза деп гысап этер, амма Раббиз буса инсанланы сынап кьарар.

³ «Аллагъ!» – деген ач къалмас.

⁴ Раббиз бары да затны белгили бир мурат булан яратгъандыр, гъатта яманланы да жазаламакъ учун яратгъандыр.

⁵ Раббиз гъар уллу юреклиден жиргенер, шолай адам такъсыргъа тарылажакъгъа шеклик ёкъдур.

⁶ Яхшылыкъ да, герти де гюнагъдан чаяр, Раббизден кьоркъув да яманлыкъдан ари сакълар.

⁷ Раббиз инсанны тутгъан ёлуна рази къалса, ону гъатта душманлары булан да ярашдырар.

⁸ Гъарам мал болмай, аз буса да гъалал мал болса яхшыдыр.

⁹ Инсан оьзюню ёлун танглар, амма алынагъан абатларыбызгъа Раббиз инамлыкъ берер.

¹⁰ Пачаны авзундан чарлангъан сёзлер чыгъар, оьзюню гьукмусун чыгъарагъанда о хата йибермес.

¹¹ Тюз мизанлар Раббиздендир, мизан ташлар да Ондан геледир.

¹² Намуссуз ишлер пачалар учун жиргенчдир, неге тююл де тахгъа герти ёл булан минме бажарыладыр.

¹³ Гертини сёйлейгенлер пачаны кепине гелер, о гьакъны сёйлейгенни де ушатар.

¹⁴ Пачаны къзапаланыву Азрайыл малайик йимикдир, амма гьакъыллы адам ону рагъмуландырып болар.

¹⁵ Пача иржайып кьарагъан адамны яшаву яхшы болар, ону рагъмусу да язбашгъы янгур йимикдир.

- 16 Алтын тапмакъдан гъакъыл тапмакъ яхшыдыр,
сайламлы гюмюш тапмакъдан да англав тапмакъ
къолайдыр.
- 17 Намуслу яманлыкъдан ари турар, сакъ айлангъан да озюн
къоруп сакълар.
- 18 Оьктемликни артындан хорлукъ юрюр къыдырып,
дагъытылывну башы да хохабазлыкъдыр.
- 19 Оьктемлер булан талангъан затны бѐлюп яшагъанча,
пакъырлар булан тарчыкълыкъда яшагъан къолайдыр.
- 20 Англавлу кюйде иш гѐрген талайлыкъ табар,
Раббибизге аркъа таягъан да насиплидир.
- 21 Гъакъыллы башы булангъы адам англавлу адам гысапда
танылар,
татли сѐз де артыкъ даражада мюкюр этер.
- 22 Англавлукъ яшав булагъыдыр, авлияланы илмусу буса
авлиялыкъдыр.
- 23 Гъакъыллыны юреги ону гъакъыллы сѐйлеме де борчлу этер,
билимин де артдырар.
- 24 Татли сѐз бал йимикдир, юректе де балгъамдыр, сюеклеге де
дармандыр.
- 25 Бир-бир ёллар тюз йимик де гѐрюнер, амма ахырда олар
ажжалгъа багъып гелтирер.
- 26 Ачлыкъ загъмат тѐкме борчлу этер, неге тююл де ач къурсакъ
рагъатлыкъ бермес.
- 27 Нажжас не тюрлю яманлыкъгъа да устадыр, ону авзундан да
от-ялын чыгъар.
- 28 Макюрчю питне салар, тилчи де досланы айырар.
- 29 Яман хыяллы адам ювугъуну къылыгъын да бузар,
терс ёлгъа да салар.
- 30 Гѐзлерин къысып турагъан макюрчюлюк ойлашар,
эринлерин хабып турагъан да яманлыкъ этер.

- ³¹ Акъ гирген тюклер макътавлукъну тажыдыр, огъар янгыз гьалал адам етер.
- ³² Чыдамлы адам къоччакъдан къолайдыр, оьзюн елеп болагъан да шагъарны елевчюсюнден яхшыдыр.
- ³³ Бир масъаланы чечмек учун, инсанлар чѐп ташлар, амма гьукмуну Раббиз чыгъарар.

- 17** ¹ Гъарам ашдан толгъан тепсиден гьалал къуру экмек гесек къолайдыр.
- ² Гъакъыллы къул есини пакарсыз авлетине ёлбашчылыкъ этер, оьзге авлетлери йимик, варислик пайын да алар.
- ³ Алтын да, гюмюш де отда тазаланар, инсанланы юреклерин буса Раббиз тазалар.
- ⁴ Яманлар намуссузланы сѐзлерине тынглар, ялгъанчылар гьиллачылагъа къулакъ асар.
- ⁵ Пакъырны хорлайгъан ону Яратгъанны мысгъыллар, биревню къайгъысыны уьстюнден кюлейген такъсырланмай къалмас.
- ⁶ Баланы баласы балдан татли болур, авлетлени макътавлугъу да оланы аталарыдыр.
- ⁷ Авлиягъа сѐйлегенден пайда чыкъмас, асил кылыкылы да ялгъан сѐзлеге тынгламас.
- ⁸ Есини къолундагъы савгъат сыйлы таш йимикдир: къайсылай айландырсанг да пайда чыгъар.
- ⁹ Дослукъгъа талпынагъан адам хатиржанлыкъны унутар, ачув тутагъаны буса досун тас этер.
- ¹⁰ Англавлугъа бир буварса да таманлыкъ этер, авлиягъа юз къамучу урса да пайда чыкъмас.
- ¹¹ Питнечи янгыз яманлыкъ этер, амма огъар къаршы вагъши малайик бакъдырылар.

- 12 Агъмакылыгы булангы агъмакыгъа ёлукъгъанча, балаларын тас этген ана аювгъа ёлукъгъан къолайдыр.
- 13 Яхшылыкъгъа яманлыкъ этгенни уюнден яманлыкъ таймас.
- 14 Эришивлюкню башы йырылгъан сувну йимикдир, кызып гетгинче эришивлюкню къойгъан яхшыдыр.
- 15 Раббиз намуссузну якълайгъанлардан да, гьалал адамны айыплайгъанлардан да жиргенер.
- 16 Авлиягъа байлыкъ негер тарыкъдыр?
Англавунг болмаса, гъакъылны нечик сатып аларсан?
- 17 Досну сюювоу гъамангъадыр, агъа-инилер де къайгы гелгенде бир-бирине табулар.
- 18 Янгыз сай гъакъыллы биревню жаваплыгъын оъз бойнуна алар.
- 19 Эришивлюклени сюеген гюнагъны да сюер, оъзюн макътайгъанлар да балагъ чакъырап.
- 20 Къара юрекли адам яхшылыкъ тапмас, макюрчю тилли де балагъгъа тарыр.
- 21 Яман авлет артыкъ бармакыгъа ошар: гессенг – авуртар, гесмесенг – талчыкъдырар.
- 22 Юрекдеги къувзакылыкъ инг тизив дармандыр, къайгы буса адамны къурутуп къояр.
- 23 Тюз дуван этилмесин деп, намуссуз урушбат берер.
- 24 Гъакъыллы адам билимин артдырма къаст этер, гъайгевню гёзлери буса дёрт де якъда болар.
- 25 Авлия авлет атагъа талчыкъдыр, анагъа да дертдир.
- 26 Адиллини айыпгъа тартмакъ да, гертини сёйлейген асил къылыкылыгъа къапас урмакъ да яхшы тююлдюр.
- 27 Англавлу аз сёйлер, артын ойлайгъан да оъзюн сабур тутар.
- 28 Пысып турагъан авлия да гъакъыллыгъа ошар, авзун кысып турагъан да артын ойлайгъан болуп гёрюнер.

- 18** ¹ Башалманлар суйгенин этип юрюр, гъакъыллы насигъатлагъа да хонтурланар.
- ² Авлия билим алма суймес,
amma гъакъыллы болуп гёрюнме чи сюер.
- ³ Яманлыкъ булан жиргенчик де,
намуссузлукъ булан хорлукъ да гелер.
- ⁴ Инсанны сёзлери терен къую йимикдир,
гъакъылы булагъы да саркъып агъагъан сув йимикдир.
- ⁵ Гъалал адамны дуванда ер этмек учун,
намуссузгъа бетхатирлик этмек яхшы болмас.
- ⁶ Сёз артындан сёз чыгъар, кёп сёйлесе гёз чыгъар.
- ⁷ Авлия сёйлеген ажжал табар;
айтылмагъан сёзню еси бусанг, айтылгъан сёзню къулу боларсан.
- ⁸ Гилчини тили къурсакъгъа барагъан татывлу ашлар йимикдир.
- ⁹ Эринчек де бирдир, бузувчу да бирдир.
- ¹⁰ Раббибиз озъюню ичинде гъалал адамлар парахат яшынып туруп болагъан къатты беклик йимикдир.
- ¹¹ Бай озъюню барлыгъын къатты беклик деп гъисаплар.
- ¹² Оьктемликни артындан хорлукъ юрюр къыдырып; сабур туюбу сари алтын.
- ¹³ Алгъасап жавап берген авлиядыр, огъар илыкъма тюшер.
- ¹⁴ Ругъ якъдан гючлю адам аврувун енгер, ругъдан тюшгенни иши не болар экен?
- ¹⁵ Англавлу билим топлай турар, гъакъыллыгъа эки къулакъ да аз болар.
- ¹⁶ Савгъат адамгъа эркинлик де берер, гъакимлеге багъып ёл да ачар.
- ¹⁷ Эришивлюкде, бириси ян сёйлеме башлагъанча, башлапгъысы тюз болуп гёрюнер.
- ¹⁸ Чёп салыв эришивлюклени токътатар, гючлю душманланы да бир-биринден айыраар.

- ¹⁹ Къзапланган дост къатты беклик йимикдир, эришивлюк де
къапуланы тогъасларына ошайдыр.
- ²⁰ Айтылмаган сёзню есисендир,
айтылган сёзню къулусандыр.
- ²¹ Авуз билгенни сёйлер,
авуздан чыкъган башгъа гелип тиер.
- ²² Къатындан тюзелген насип табар,
Раббибизни де рагъмусун алар.
- ²³ Ярлы ялбарып тилер,
бай буса гьонкъа жавап къайтарар.
- ²⁴ Аш къурдашлар балагъгъа гелтирер,
герти къурдашлар буса агъа-инилерден де ювукъ болар.

- 19** ¹ Ялганчы болуп байлыкъда яшагъанча, гьалал кюйде
ярлылыкъда яшагъан къолайдыр.
- ² Билими ёкъ адамгъа яхшылыкъ болмас, алгъасайгъан адам да
гюнагъ иш этип токътар.
- ³ Гъакъылсыз юрюген ажалсыз оьлер, бары къыйынын
Раббибизден гёерер.
- ⁴ Барлыкъ ярашдырар, ёкълукъ талашдырар.
- ⁵ Ялган шагъат такъсырсыз къалмас, ялганчы да гъеч
къутулмас.
- ⁶ Кёплер байлагъа ялынып айланар, савгъатлар береген булан да
ким де къурдашлыкъ тутар.
- ⁷ Ярлыны къурдашлары да суймес, къурдашлары буса хасокъда:
олардан кёмек ахтарса да пайда чыкъмас.
- ⁸ Озьюне яхшылыкъ ёрайгъан адам англаву болма къаст этер,
гъакъылны къыйматын билеген де талай табар.
- ⁹ Ялган шагъат такъсырсыз къалмас, ялганчы да ажал табар.
- ¹⁰ Авлиягъа бай болмагъа ошамас, къулгъа да бийлеге ес болмагъа
къыйышмас.

- 11 Гьакъыл адамны къзапланывдан сакълар,
ямангъа яхшы болмакъ да эргишини ишидир.
- 12 Пачаны къзапланыву арсланны кычырыгъы йимикдир,
рагъмусу буса йылы янгур йимикдир.
- 13 Авлия авлет атасына балагъдыр, къатын айтар – эр къайтар.
- 14 Мюлк де, мал да ата-анадан къалагъан варисликдир,
англавлу къатын буса Раббибизни савгъатыдыр.
- 15 Эринчек отбаш алда кѐп олтурар, азмаң да ач къалар.
- 16 Насигъатгъа тынглагъан яшап къалар,
пакарсыз юрюген буса пасат болар.
- 17 Пакъыргъа берген де бир,
Раббибизге берген де бир,
О да сагъа тийишли къайтарышын этер.
- 18 Геч болуп къалгъынча,
авлетингни такъсырла,
ѐгъесе ону оylumге тарытарсан.
- 19 Гъонкъа адам такъсыргъа тарылсын,
огъар ёл къойсанг,
дагъы да яман болар.
- 20 Гьакъыллы болмакъ учун,
насигъатгъа да тынгла,
таклифлени де къабул эт.
- 21 Инсан кѐп затгъа умут этер,
амма Раббибиз буюргъан болар.
- 22 Инсанларда инамлыкъ кыйматлыдыр,
ялгъанчыдан да ярлы яхшыдыр.
- 23 Раббибизден къоркъгъан яшав да табар,
парахат да юхлар, ону башына балагъ да гелмес.
- 24 Эринчек ашама деп тутгъан къашыгъын да авзуна элтме суймес.
- 25 Нажжасны такъсырласанг, авам да эс табар, англавлу буса
айтып къойса да англар.

- ²⁶ Атасын пуч этеген де,
анасын кьувалайгъан да уятсыз ва намуссуз авлетдир.
- ²⁷ Билим ала турмасанг, билегенлерингни де унутарсан.
- ²⁸ Макюрчю шагъат бар ерде адилли дуван этилмес,
жинаятчылыкъ да намуссузланы азыгъыдыр.
- ²⁹ Макюрчю — такъсырдан, авлия да таякъдан кьутулмас.

20 ¹ Чагъыр мысгъыллатар, боза кьутуртар, шолагъа сатылгъан
гъакъылсыздыр.

- ² Пачаны къзапланыву арсланны кычырыгъы йимикдир, ону
ачувландыргъан оъюне балагъ гелтирер.
- ³ Къалмагъалгъа баш сукъмагъан абурун сакълар, авлия буса
гъалек болар.
- ⁴ Эринчек гюзде сабан сюрмес, язда буса бир зат да тапмас.
- ⁵ Инсанны юрегиндеги хыяллары терен кую йимикдир, амма
англаву адам ондан сув алып ичмеге болар.
- ⁶ Кёплер инсанны рагъмулугъу саялы макътай, амма инамлы
адамны ким табар?
- ⁷ Гъалал адам таза юрюр, ондан къалгъан авлетлер де талайлыдыр.
- ⁸ Дуван гесме олтургъан пача оъюню къараву булан бары да
яманлыкъны кьувар.
- ⁹ «Мени юрегим де таза, мен гюнагъдан да тазаман», — деп ким
айтма болар?
- ¹⁰ Ялгъан мизанны да, ялгъан оьлчевню де Аллагъ гёрюп ярамас.
- ¹¹ Яшны этегенине къарап, ону юрюшюню тюзлюгюн де,
тазалыгъын да билме болар.
- ¹² Раббибиз кьулакъны эшитме, гёзню буса гёрме яратгъандыр.
- ¹³ Ишлегенге — азыкъ,
ишлемеген — языкъ.
- ¹⁴ Хайыр алагъанны канты кёп болар, амма алгъанын сонг
макътап йиберер.

- 15 Бу дюньяда алтын да бардыр, жавгъар да, амма гъакъыллы сёзлер барындан да сыйлыдыр.
- 16 Биревню борчун бойнунга алсанг,
гёлексиз къаларсан,
гишини къатыны булан ювукълукъ этсенг де,
тап шо кюйде болар.
- 17 Ялгъан булан алынгъан азыкъ татывлу тиер,
амма сонг тамагъынга тыгъылар.
- 18 Таклифге тынглайгъан устюнлюк къазанар,
дав этеген де насигъатгъа тынгла.
- 19 Тилчи булан айлансанг,
сырынгни ачар, даллайчы булан да иш гёрме.
- 20 Ата-анасына налат бергенни тун къарангыда чырагъы сёнюп къалар.
- 21 Алгъасавлукъда чыгъарылып алынгъан варисликни сонг хайыры болмас.
- 22 «Яманлыкъ саялы мен оьч аларман», – деп айтма, Раббибизге инан, О да сени сакълап турар.
- 23 Тюз тартмайгъан ташланы Аллагъ гёрюп ярамас, тюз тартмайгъан мизанлар да яманлыкъдыр.
- 24 Раббибиздир бизин ёлгъа салагъан. Биз оьзюбюз къайдан билейик ёлубузну?
- 25 Алгъасавлукъда этилген ант да, ойлашылмай берилген сёз де инсан учун тузакъдыр.
- 26 Гъакъыллы пача намуссузланы къувукъну чачагъандай якъ-якъгъа чачар.
- 27 Инсанны ругъу ону бютюнлей ярыкъ этеген Раббибизни чырагъыдыр.
- 28 Рагъму да, гъакълыкъ да пачаны къоруп сакълар,
рагъмусу булан да о тахын сакълар.
- 29 Яшавну башы ялындыр, арты кюлдюр.

³⁰ Яралар да, яралардан кьалгъан дамгъалар да яманлыкъдан сакълар, тийген таякълар да инсанны табиатын алышдырар.

21 ¹ Агъымындагъы сувлар йимик, пачаны хыяллары да Раббибизни кьолундадыр:

О къайсылай суйсе, шолай багъып акъдырар.

² Инсангъа оъзю тутгъан ёлу тюз болуп гёрюнер, амма Раббибиз юрекдени сынап кьарар.

³ Къурбандан алда Раббибиз гьалал адамны да, адиллини де ишин къабул этер.

⁴ Оъктем кьарав да, оъктем юрек де намуссузлагъа хас болгъан гюнагълардыр.

⁵ Къаст булан къала болар, алгъасагъан сув да денгизге етишмес.

⁶ Гьарам мал жыймакъ ажжал излейгендени аз заманлыкъ ишидир.

⁷ Адилсиз кюйде иш гёрген намуссузланы яманлыкълары оъзлеге къайтып тиер.

⁸ Пасат адамны ёлу кынгыр болар, гьалал адамны иши буса тюз болар.

⁹ Яман къатын алгъынча, кысыр кьалгъыр кьангъынча.

¹⁰ Намуссуз яманлыкъ ёрар, о ювугъуна да яхшылыкъ этмес.

¹¹ Нажжасны такъсырласанг, сынавсуз адам эс табар; гъакъыллыгъа насигъат берсенг, ону билими артар.

¹² Раббибиз намуссузну уьюнден гёзюн айырмас, ону уьюне балагъ гелтиер.

¹³ Пакъырны агъына тынгламагъан оъзю де бир агъ урар, амма кёмексиз кьалар.

¹⁴ Яшыртгъын берилген савгъат – ачувну, тюпден таба берилген рушбат да къазапланывну енгер.

¹⁵ Адилли дуван гесмек гьалал адамгъа кьуванчдыр, яманлыкъ этегенге кьоркъунчдур.

- 16 Гъакъылын тас этген ахыратда эс табар.
- 17 Ййбав-кеп суйген ярлы болар,
чагъыр булан яв суйген де бай болмас.
- 18 Намуссузлар гьалал адамлагъа этген яманлыгъы саялы,
ялгъанчылар да таза адамлагъа этген бары да заты саялы
тёлев берме тарыкъдыр.
- 19 Ачувланып, эришип турагъан къатын булан яшагъанча, дангыл
топуракъларда яшагъан къолайдыр.
- 20 Гъакъыллыны уьюнде артгъа салгъаны болар,
авлия буса барын да пуч этер.
- 21 Гьалал турагъан да, яхшылыкъ этеген де гьалаллыкъда да,
макътавлукъда да яшап къалар.
- 22 Гъакъыллы адам шагъарларда-бекликлерде турагъан
къудратлы асгерлерден оър чыгъар,
оланы беклигин де дагъытар.
- 23 Авзун сакълагъан оьзюн де балагълардан къоруп сакълар.
- 24 Къзапанывун енгме суймейген адам эдепсиз хохабаздыр,
имансыздыр.
- 25 Эринчекни сутурлукъ оьлтюрер, неге тьогюл де ону къолу иш
суймес.
- 26 О гьаман да сутурланар, гьалал адам буса къызгъанмай
уьлешер.
- 27 Раббиз намуссузланы этген къурбанларын гёрюп ярамас,
айрокъда бир яман хыял булан этгенлерин.
- 28 Ялгъан шагъат ажжал табар,
билемен деп сёйлейген адам буса гьаман да сёйлеп турар.
- 29 Намуссузну сыпаты эдепсиз болар,
гьалал адам буса тюз ёл булан юрюр.
- 30 Раббизден болуп тьогюл эсе,
гъакъыл да, англав,
насигъат да ёкъдур.

³¹ Ябушувда устыонлюкню береген аргъумакъ тюгюл,
Раббибиздир.

- 22** ¹ Яхшы ат къазанмакъ бары байлыкъдан яхшыдыр, адамланы гьюрметин къазанмакъ да алтын-гюмюшден де сыйлыдыр.
- ² Байны да, ярлыны да бир-бирине ошатагъан недир? Оланы экевюн де Раббибиз яратгъандыр.
- ³ Гъакъыллы балагъны гёрюп, яшынып токътар, сынавсузлар буса тувра устыоне багъып юрюп, къапас ашар.
- ⁴ Раббибизден къоркъувну да, байлыкъны да, абурну да, яшавну да саламатлыкъ гелтирер.
- ⁵ Макюрчюню ёлунда тегенек де, тузакъ да къаршылашар, оъзюн аайгъан адам шо ёл булан юрюмес.
- ⁶ Яшлыгъы тюзелген гиши даимге тюзелер.
- ⁷ Бай ярлыгъа башчылыкъ этер, борчгъа алгъан да борчгъа бергенни къулу болуп къалар.
- ⁸ Адилсизликни яйып айланагъан балагъгъа тарып къалар, ону къзапланыву да болмагъандай болуп къалар.
- ⁹ Пакъыргъа аш берген насипли болуп къалар.
- ¹⁰ Нажжасны оъзюнгден арек этсенг, татывсузлукъ да таяр, къалмагъал да, эришивлюк де битер.
- ¹¹ Таза юрекли де, таза сёзлю де пачагъа ювукъ болар.
- ¹² Раббибиз гъакъ гертини къоруп сакълар, хыянатчыны сёзлерин буса гери урар.
- ¹³ Эринчек: «Орамда арслан бар! Майданны къап ортасында мени паралап къояжакъ!» – деп турар.
- ¹⁴ Саякъ юрюшлю къатынны сёзю тубю ёкъ къакъа йимикдир, Раббибизни къзапландыргъан адам шонда тюшюп гетер.
- ¹⁵ Яш авлиялыкъ этер,
amma сен такъсырласанг,
о эс тапмай къоймас.

- 16 Ярлыны кыйыны булан бай болагъан да, байгъа савгъат
береген де ярлы болуп къалар.
- 17 Гъакъыллыланы сёзлерине къулакъ ас, тынгла; мени
насигъатларыма да тергев бер:
- 18 шо сёзлени эде сакъласанг, юрегинге балгъамдай болар, оъзю
шо сёзлер де даим сени авзунгда болар;
- 19 янгыз Раббибизге аркъа таясын деп,
мен сагъа насигъат этемен, сен де шону эсингде сакълап
къой.

Отуз айтыв

- 20-21 Сен гъакъ герти сёйлеп де билсин, сени йибергенлеге де
гъакъ герти сёзлени етишдирип болсун деп, мен сагъа
тюддеги шу отуз айтывну яздым. Сен шоларда таклифлер
де, англав да табарсан.
- 22 Ярлыланы талама, неге тююл де олар ярлыдыр, касипни де
къапу алда хатирин къалдырма,
- 23 неге тююл де Раббибиз оланы якълар,
оланы кыйнагъанланы оъзлени де кыйнар.
- 24 Ачувланагъан адам булан къурдаш болма,
къарсалайгъан адам булан да айланма.
- 25 Шолай этмесенг, оланы ёлуна оъзюнг де тюшерсен,
оъз-оъзюнге тузакъ да саларсан.
- 26 Биревню борчун бойнунга алма алгъасама.
- 27 Борчну къайтарып болмасанг чы, сени ятып турагъан
тёшек-орнунгну да чыгъарып алып гетер.
- 28 Ата-бабаларынг токъташдыргъан дазуларынгны ари
теберме.
- 29 Сен оъзюню ишин жигерли юрютегенни гёргенмисен?
О къара халкъгъа тююл, пачалагъа къуллукъ этер.

- 23** ¹Гьаким булан бир тепсиден ашама олтургъанда ким булан олтургъанынгны унутма.
- ²Ачынгдан оыле тура бусанг да,
бир заманда да артыкъ ашама.
- ³Ону татывлу ашларына дамагъланып, алданып къалма.
Шону о сени сынап къарамакъ учун этмеге бола.
- ⁴Байлыкъ жыймакъны къайгъысын этип турма;
шо ойларынгны къой.
- ⁵Байлыкъгъа къарагъанда бир болду – о ёкъ болгъанда бир болду, неге тююл де, къанатлар чыгъып, о къаракъушдай кёклеге учуп гетер.
- ⁶Гюллеп юрйюген адамны ашындан ашама, ону татывлу ашларына да дамагъланма.
- ⁷Неге тююл де, юрегинде нечик ойлары бар буса, о оъзю де шолайдыр. Сагъа о: «Аша, ич», – дер, амма ону юреги сагъа тюз болмас.
- ⁸Шонда ашагъанынгны да къусуп чыгъарарсан, яхшы сёзлеринг де негъакъ айтылгъан болар.
- ⁹Авлигъа сёйлеп авара болма, неге тююл де о гъакъыллы сёзлени гёрюп ярамас.
- ¹⁰Тезден токъташдырылгъан дазуланы бузма, етимлени авлакъларына да сугъулма.
- ¹¹Неге тююл де, оланы Якълавчусу гючлюдюр, О етимлени ягъын тутар.
- ¹²Юрегингни уйретивге бакъдыр, гъакъыллы сёзлеге де тынгла.
- ¹³Авлетинге чубукъ урсанг, ону оylumден къутгъарарсан:
- ¹⁴сен ону чубукъ уруп такъсырласанг, ону ругъун ахыратны азапларындан къутгъарарсан.
- ¹⁵Балам! Эгер де сен гъакъыллы болсанг, мени юрегим де къуванар.

- ¹⁶ Сен герти затны сёйлесенг, мени ичимдеги бар затым кьуванар.
¹⁷ Сени юрегинг гюнагылыланы гюллемесин, амма гьар гюн де
Раббибизден кьоркзуп турсун.
¹⁸ Шо заман сени гележегинг де болар, умутунг да тас болмас.
¹⁹ Тынгла, балам, гьакъыллы да бол, юрегингни де тюз ёлгъа сал.
²⁰ Чагьыр ичегенлер булан да, танавларындан гелгенче эт
ашайгъанлар булан да иш тутма.
²¹ Неге тюгюл де, ичкичи де, гьампа да ярлы болуп токътар,
эринчеклик де сени ямав опуракъ гийип айланагъан этер.
²² Атанга тынгла: сен ону белинден тувгъансандыр; анангны да
гери урма, гьатта о кьарт болгъанда да.
²³ Гьакъ гертини сатып ал, гьакъылны да, билимни де, англавну
да сатып кьойма.
²⁴ Гьалал адамны атасы шат болар, озьюнден гьакъыллы яш
тувгъан да сююнуп кьалар.
²⁵ Атанг сююнсюн дагъы, сени тапгъан ана да шат болуп кьалып
кьалсын дагъы.
²⁶ Балам! Юрегингни магъа бакъдыр, гёзлерингни де магъа
кьарат:
²⁷ неге тюгюл де саякъ кьатын туюю ёкъ кьакъа йимикдир,
гишини кьатыны да тар кьюю йимикдир,
²⁸ о пусгунда токътаягъан тонавчудай инсанланы арасында
жинаятчыланы санавун артдырып турар.
²⁹ Кимлердир улуйгъанлар? Кимлердир агъ урагъанлар?
Кимлердир эришип турагъанлар? Кимлердир себепсиз
яраланагъанлар? Кимлердир гёзлери кьызарып
айланагъанлар?
³⁰ Тизив чагъырланы ахтара туруп, чагъыр иче туруп олтуруп
кьалагъанланыкидир.
³¹ Чагъырны кьызыллыгына, аякъда ону лансыллайгъанына,
енгил ичилегенине кьарама,

- ³² сонг сариек йылан йимик бир тигер.
³³ Гёзлерингни гишини къатынларына бакъдырарсан, юрегинге де къайдагы ойлар гелер.
³⁴ Сен денгизни къап ортасында юхлап къалгъан адам йимик неде гемени келлесине минип юхлап къалгъан адам йимик болуп къаларсан.
³⁵ «Магъа ура эди, магъа буса авуртмай эди; мени тебере эди, мен буса гъис этмей эдим. Уянгъан сонг, алдагы юрюшюмню узатарман», – деп де айтарсан.

- 24** ¹ Яман адамланы гюлеме, олар булан да айланма.
² Неге тюгюл де, оланы юреклеринде нас хыяллары болар, оланы авзулары да яманны сёйлер.
³ Гъакъылдан таба къуруладыр уй, англавдан таба да беклешедир о.
⁴ Бажарывлукъдан таба оланы ичлери тизив мал-матагъдан да, байлыкъдан да толар.
⁵ Гъакъыллы адам гючлю болар, англавлу адам да оьзюню гючюн беклешдирер.
⁶ Шо саялы да давну ойлашып юрют, таклиф берегенлер кёп болса, уьстюнлюк де гелер.
⁷ Авлиягъа гъакъылгъа етме къыйындыр, къапу алда о авзун да ачмас.
⁸ Яманлыкъ этме айланагъан адам яман хыялларын яшырып болмас.
⁹ Авлияны хыяллары да гюнагъдыр, нажжасдан да адамлар жиргенер.
¹⁰ Эгер де къайгъылы гюн ругъдан тюшсенг, сени гючюн аз болар.
¹¹ Бир айыпсыз оьлтюрюлегенлени къутгъар, олагъа тезликде кёмекге етме алгъаса.
¹² Шолай этмесенг: «Муна, мен шону билмей эдим», – деп айтажакъсан чы. Амма бизин сынайгъан Аллагъ гертини биледир, О сени юрегингдегингни гёредир.

- 13-14 Гъакъыл бал йимик татывлудур. Эгер де сен шону тапсанг, сени гележегинг болар, умутунг да тас болмас.
- 15 Намуссуз, гьалал адамны уьуне кьара юрек тутма, о турагъан ерлени де дагъытма.
- 16 Неге тьогюл де, гьалал адам не балагъдан да кьутулар, намуссузлар буса ажжалгъа тарып кьалар.
- 17 Душманынг йыгъылгъанда сен кюлеме, о сьорюнгенде де сени юрегинг кьуванмасын.
- 18 Ёгъесе, Раббиз гьорюп, шогъар яхшы кьарамас, Ону душманынга бакъгъан якъдагъы кьазапланыву да таяр.
- 19 Яманлагъа ачувланма, намуссузланы да гюллеме.
- 20 Неге тьогюл де, яманны гележеги болмас, намуссузланы да чырагъы сьенюп кьалар.
- 21 Балам, Раббизден де, пачадан да кьоркьуп бил, питнечилер булан да аралыгъынг болмасын.
- 22 Неге тьогюл де, бирден олардан ажжал табарсан, оьзюнг де билмей кьаларсан олардан экевюнден де гележек балагъны.

Гъакъыллыланы айтывлары

- 23 Муна гъакъыллыланы дагъы да башгъа сьэзлери: дуван гесегенде гьаваслыгъы болмакъ яхшы тьогюл.
- 24 Айыплыгъа: «Сен тюзсен», – деп айтгъангъа халкъланы налаты болар, ону кьавумлар гьорюп ярамас.
- 25 Такъсырлайгъанлар буса талайлы болар, олагъа рагъму да этилер.
- 26 Гerti жавап кьайтарагъан авзундан обегенде йимикдир.
- 27 Уьюнгден тышдагъы ишлерингни эт, авлагъындагъы ишлерингни де битдир, сонг буса уьюнгни бир кюйге гелтир.
- 28 Ювугъунга ялгъан шагъат болма. Негер тарыкъдыр сагъа авзунг булан ялгъан сьейлеме?

- ²⁹ Вёре: «Огъар гёре мен де боламан, мен де къайтарышын этермен», — деп айтма.
- ³⁰ Бир керен эринчекни авлагъыны къырыйындан, томакъны юзюмлюгюню къырыйындан оътюп бара эдим,
- ³¹ Бары затны тегенек басгъан, чёп битген, ону таш чыры да авгъан эди.
- ³² Къарап, ойлашдым, гёрюп, дарс алдым:
- ³³ «Бираз дагъы да юхласанг, бираз дагъы да къалгъысанг, бираз дагъы да къолларынгни да салып олтуруп турсанг,
- ³⁴ саякъ айланагъан адам йимик, сагъа ярлылыкъ да, савутлангъан адам йимик, тарчыкълыкъ да иннемей гелгенин билмей къаларсан».

Хезекияны адамлары жыйгъан Сулейманны айтывлары

- 25** ¹ Булар да Ягъудеяны пачасы Хезекияны адамлары жыйгъан Сулейманны айтывларыдыр.
- ² Сырны яшыргъан Аллагъыбызгъа макътавлар болсун, сырны англагъан пачагъа да макътавлар болсун.
- ³ Кёкню бийиклигин, ерни теренлигин йимик, шолай пачаланы юреклерин де англама къыйындыр.
- ⁴ Гюмюшге къошулгъан затны тайдырса, устаны къолундан савут чыгъар:
- ⁵ намуссузну пачадан ари тайдырса, ону тахы тюзлюк булан беклешип къалар.
- ⁶ Пачаны алдында оъзюнгю оър тутма, вазирлер токътайгъан ерде де токътама,
- ⁷⁻⁸ неге тюгюл де вазирни алдында тёбен болгъандан эсе, сагъа: «Гел, тёрге чыкъ», — деп айтгъан яхшыдыр. Гёзлеринг булан гёргенингни дувангъа чыгъарма алгъасама, ёгъесе оъзю булан эришген адам сени биябур этме болар.

- ⁹ Ятланы эришивлюгюне башынгни сукъма, гишини сырын ачма.
¹⁰ Эгер де ачсанг, оьзюнг биябур болуп къаларсан, шо заман сени башынг хорлукъдан чыкъмас.
¹¹ Оьз еринде айтылгъан сёз накъышлангъан гюмюш савутлардагъы алтын алмалар йимикдир.
¹² Къулакъ асагъангъа гъакъыллыны ёл гёрсетгени алтын сыргъа, таза алтындан этилген тагъымчакъ йимикдир.
¹³ Инамлы элчи оьзюн йиберген адам учун яллав гюн оракъны заманындагъы салкъын сув йимикдир, о бийин сююндюрюп билер.
¹⁴ Ялгъан савгъатлар булан умут этдиреген адам янгурсуз булутлар, еллер йимикдир.
¹⁵ Ювашлыкъ гъакимни мюкюр этер, татли тил де сюек сындырар.
¹⁶ Бал тапсанг, тойгъанча аша, тек къусгенче, къусгъанча ашама.
¹⁷ Къурдашынгни уьюнге артыкъ кёп юрюме, ёгъесе сенден ялкъып къалар.
¹⁸ Ювугъуна ялгъан шагъатлыкъ этеген адам чёкюч, шёшге, итти окъ йимикдир.
¹⁹ Къайгъылы гюн инамсыз адамгъа умут этме;
о авруйгъан тиш, акъсайгъан аякъ йимикдир.
²⁰ Юрегинде дерти булангъы адамгъа йырлайгъан адам сувукъ гюн биревню уьстюнден опурагъын чечеген адам, ярагъа тёгюлеген ханц йимикдир.
²¹ Эгер душманынг ач буса, огъар аш бер;
эгер де о сувсап буса, сув ичир.
²² Неге тюгюл де, шолай этип,
сен ону товба этмеге борчлу этерсен,
Раббибиз де сагъа тийишлисин берер.
²³ Шимал ел янгур гелтирер, тилчини тили буса яманлыкъ гелтирер.

- 24 Эришип турагъан къатын булан эркин уйлерде тургъанча,
къалкъыда бир мююшде тургъан къолайдыр.
- 25 Йыракъ эллерден гелген яхшы хабар сувсагъан адамгъа
салкъын сув йимикдир.
- 26 Намуссузну алдында къоркъуп къартыллайгъан гьалал адам нас
болгъан булакъ, похлангъан къую йимикдир.
- 27 Артыкъ кёп бал ашамакъ йимик, макътавгъа къаныгъып
къалмакъ да яхшы тююл.
- 28 Оьзюн елеп болмайгъан адам дагъылып, баруларсыз къалгъан
шагъар йимикдир.

26 ¹ Яйдагъы къардай, оракъны вакътисиндеги янгурдай авлиягъа
да намус ошавлу болмас.

- ² Жымчыкъ пырыллагъан йимик, къарлыгъач учуп гетген йимик,
тийишсиз къаргъыш да етмес.
- ³ Атгъа — къамучудур, эшекге — югендир,
авлиягъа буса — чубукъдур.
- ⁴ Оьзюнг де авлиягъа ошап къалмас учун, авлиягъа ону
авлиялыгъына гёре жавап берме.
- ⁵ Амма авлия оьзюн гъакъыллыман деп гьисапламасын учун, ону
авлиялыгъына гёре жавап бер.
- ⁶ Авлиягъа иш тапшургъан оьз-оьзюне чаптакъ салгъан болар,
онгайсызлыкълар тувдуар.
- ⁷ Маймакъны аякълары да бирдир, авлияны авзундан чыгъагъан
айтыв да бирдир.
- ⁸ Сарпандан асил ташны атагъан да бирдир, авлиягъа гьюрмет
этеген де бирдир.
- ⁹ Тегенекни тутагъан эсирген адам да бирдир, айтыв айтагъан
авлия да бирдир.
- ¹⁰ Гючлю адам бары да затны башалман этер: авлиягъа да, гъар
оьтеген-барагъангъа да савгъат берер.

- 11 Ит кьусгъан затына къайтып-къайтып гелегени йимик, авлия да объюню авлиялыгъын такрарлап турар.
- 12 Оьз-оьзюн гъакъыллыман деп гысаплайгъан адамдан чы авлия да къолайдыр.
- 13 Эринчек: «Орамда арслан бар! Майданларда арслан бар!» – деп айтып турар.
- 14 Эшик петнелерине илинип турагъаны йимик, эринчек де тёшегинде авлана турар.
- 15 Эринчек къолун бошгъапгъа багъып узатар, амма авзуна багъып гелтиргенче къавшалар.
- 16 Эринчек ойлашып сёйлейген етти адамдан да объюн гъакъыллыман деп гысаплар.
- 17 Итни къулакъларын тутгъан да бирдир,
оьтюп барагъан еринде биревлени эришивлюگونه баш сукъгъан да бирдир.
- 18 Гъакъылдан тайышгъан адам, отну, окъланы, ажаллы атагъанда йимик,
- 19 къурдашына макюрчю кюйде зарал гелтирип, сонг буса:
«Мен чи масхара эте эдим», – деп айтагъан адам йимикдир.
- 20 Агъач битген ерде от да сёнер, тилчи ёкъ ерде питне де битер.
- 21 Кёмюрден – исив, агъачдан – ялын, эришеген адамдан буса питне чыгъар.
- 22 Татывлу ашлар юрекке тиегенде йимик, тилчини сёзлери де юрегинге тиер.
- 23 Гюмюш сув берилген чыны савут да бирдир, къара юреклини татли тили де бирдир.
- 24 Душман сёзю булан ялынар, амма ону юрегинде макюрчюлюк болар.
- 25 Эгер де о илиякълы сёйлей буса да, инанып къалма, неге тюгюл де ону юрегинде етти насыкъ болар.

- ²⁶ Эгер де ону оьчлююю янгызлыкьда гёрюнмей турса да,
халкьны алдында яманлыгы ачыкьга чыгып кьалар.
- ²⁷ Гишиге кьюю кьазган оьзю тюшер беттёбен;
тавга таш дёгеретип чыгьараган оьзю шону тюбуне
тюшюп кьалар.
- ²⁸ Ялган сёйлейгенлер оьзлер хатирин кьалдыраганланы гёрюп
ярамас, ялынып сёйлейгенлер де балагь гьазирлеп турадыр.

- 27** ¹ Тангаланг булан макьтанма, неге тююл де о гюн не
болагьанын билме кьыйындыр.
- ² Оьз-оьзюнгню макьтама, сени оьзгелер макьтасын.
- ³ Таш авурдур, кьайыр да энгил тююлдюр, амма авлияны
оьчлююю экисинден де авурдур.
- ⁴ Оьчлюк хатирсиздир, кьзапланывну да энгме кьыйындыр,
амма гюнчюлюкге кьаршы туруп болагьан ким бар?
- ⁵ Пысып тураган кьурдашдан бетине туврасын айтаган адам
яхшыдыр.
- ⁶ Сююп билеген адам гьакь юрекден бетлер, гёрюп ярамайгьаны
гёземелликге оьбер.
- ⁷ Артыкь тойган адам бал хырцланы сансымас, ач кьалгангьа
буса бары аччы зат да татли тиер.
- ⁸ Оьзюню уясын кьойган кьуш да бирдир, оьзюню ерин
кьойган адам да.
- ⁹ Атир ийисли май да, тююн де юрекке кьуванч гелтирер, шо
кюйде кьурдашны гьакь юрекден этилген насигьаты да
татли тиер.
- ¹⁰ Оьзюнгню кьурдашынгны да, атангны кьурдашын да кьойма;
кьайгылы гюнюнгде кьардашынга да барма; йыракьдагы
кьардашдан ювукьдагы хоншу яхшыдыр.
- ¹¹ Гьакьыллы бол, балам, юрегимни де кьувандыр; магьа яман
сёйлейгенлеге мени де бермеге жавабым болар.

- 12 Гъакъыллы къоркъунчну гёрюп, яшынып токътар,
авлия буса тувра уьстюне багъып юрюп, такъсырланып
токътар.
- 13 Гишини борчун бойнуна алгъан опурагъын юкге салар,
гишини къатыны саялы да шолай юк болар.
- 14 Танг булан туруп къурдашын макътайгъанны огъар налат бере
деп гъисаплар.
- 15 Чарслы гюн токътамай явагъан янгур да бир, эришип турагъан
къатын да.
- 16 Ону яшырып сакъламакъ да бир, елни де, онг къолунда атир
ийисни де яшырып сакъламакъ да.
- 17 Темирни темир чарлар, адамны буса – адамлар.
- 18 Инжирге къуллукъ этген емишин ашар, есини гъайын этген де
абур къазанар.
- 19 Сувгъа къарагъанда адамны бети гюзюде йимик гёрюнер.
Тап шо кюйде адамны юреги де ону ичинде барын
гёрсетер.
- 20 Ахырат да, ажжал да тоюп битмейгенде йимик, адамны гёзлери
де тоюп битмес.
- 21 Алтын да, гюмюш де отда тазаланагъаны йимик,
адам да озьуне башгъалар этген макътавлардан таба
тергелер.
- 22 Авлияны будай булан бирче келчекге салып туюсе де, ону
авлиялыгъын тайдырма болмас.
- 23 Гъайван-малынга яхшы къара, туварынгны-сиривюнгню
гъайын эт.
- 24 Неге туююл де, байлыкъ даим де болуп турмас, гъакимлик де
наслудан наслугъа берилип турмас.
- 25 От къурур – янгысы чыгъар, тавлардагъы отлар да орулар.
- 26 Малларынг – сагъа опуракъгъа, эчкилеринг де сатып авлакъ
алмакъ учун болуп къалсын.

²⁷ Сагъа да, сени уюнгдегилеге де ашгъа,
кьуллукъчуларынга да къатыкъгъа эчкини сютю таманлыкъ
этин.

28 ¹ Артындан чабагъан бирев де ёкъ буса да, намуссуз къачар,
гъалал адам буса арсландай игит болар.

² Уълкеде пакарсызлыкъ бар заман гъакимлер кёп болар,
англавлу, билимли адам баш болса, о узакъгъа барар.

³ Касиплеге зулму этеген пакъыр да бирдир, ашлыкъланы сув
алдырып явагъан янгур да бирдир.

⁴ Къанунну гери уруп юрюйгенлер намуссузланы макътар,
къанунгъа гёре юрюйгенлер олагъа къаршы иш гёреп.

⁵ Яман адамлар адиллик не зат экенни англамас, Раббизни
ахтарагъанлар буса бары затны англап.

⁶ Терс ёлгъа тюшюп бай болмакъдан гъалаллыкъда яшап ярлы
болгъан кьолайдыр.

⁷ Англавлу адам къанунну ёлун тутар, бузукълар булан
юрюйгенлер буса атасын биябур этип токътар.

⁸ Хайыргъа акъча берип бай болгъан адамны жыйгъаны
пакъырлагъа рагъмулу болгъанлагъа тюшер.

⁹ Аллагъ къанунгъа тынгламагъа суймейгенлени дуасын да гёрюп
ярамас.

¹⁰ Гъалал адамланы алдатып терс ёллагъа салагъан адам озю
тузакъгъа тюшер, таза адамлар буса рагъмулукъгъа ес болар.

¹¹ Бай адам озь-озюн гъакъыллыман деп гъисаплар,
гъакъылы булангъы ярлы буса ону юзюн ачар.

¹² Гъалал адамлар сююнегенде айлананы къуванчылыкъ къуршар,
амма намуссузлар гётерилегенде адамлар яшынар.

¹³ Жинаятчы ишлерин яшырагъанланы иши тюзелмес;
мюкюр де болуп, шолай ишлени кьойгъан гишини айыбы
буса чайылар.

- 14 Раббибизден даим кьоркьуп яшайгъан адам насиплидир,
Аллагъгъа тынгламайгъан адам буса балагъгъа тарыр.
- 15 Яр салып акъырагъан арслан да, ач къалгъан аюв да бирдир,
азиз халкъны башын тутгъан намуссуз пача да бирдир.
- 16 Англавсуз гъаким кѣп зулму этер, сутурлукъну гѣрюп
ярамайгъаны буса узакъ башчылыкъ этер.
- 17 Биревню къаны тѣгюлгенге айыплы болгъан адам, оьзюн бирев
тутуп кьоймасын деп, оьлгенче къачып айланар.
- 18 Таза юрюйген адам сав-саламат къалар, терс ѳллардан
юрюйгени буса йыгъылар.
- 19 Топуракъгъа къуллукъ этген токъ болар,
кеп чегегенлеге ошама къарайгъанланы буса ярлылыкъ
басар.
- 20 Герти адам яхшылыкълар булан бай болар, бай болма
алгъасайгъан буса такъсырсыз къалмас.
- 21 Биле-биле туруп адилсизлик этмек яхшы болмас; шолай адам
аш гесекге де тюзсюзлюк этер.
- 22 Гюллейген адам бай болма алгъасар, пакъырлыкъгъа тарып
къалажагъы гъакъда буса ойлашмас.
- 23 Яревке сѣзлер айтгъанча, айыбын гѣрсетип сѣйлесенг, артда
баракалла къазанарсан.
- 24 Атасыныкин де, анасыныкин де урлап:
«Мунда гюнагъ зат ѳкъ», – деп айтагъан гиши
талавурчуланы ѳлдашыдыр.
- 25 Хохабаз адам эришивлюк тувдурар,
Раббибизге умут этегени буса леззет алар.
- 26 Янгыз оьзюне умут этеген авлиядыр,
гъакъылын тутуп юрюйген буса балагъдан къутгъарылып
къалар.
- 27 Пакъыргъа береген адам ярлы болмас,
огъар гѣз бакъдырмайгъаны буса налатланып къалар.

²⁸ Намуссузлар оър болгъанда адамлар яшынар,
олар тюп болгъанда буса гьалал адамланы санаву артар.

29 ¹ Обзюн айыплайгъанда къзапланагъан адам бирден дагъылып
къалар, о сав да къалмас.

² Гьалал адамланы санаву артгъан сайын халкъ шат болар,
намуссуз гьакимлик этегенде буса, халкъ агъ урар.

³ Гьакъылны сюеген адам атасын къувандырар,
саякъ къатынлар булан аралыкъ тутгъан адам мюлкюн пуч
этер.

⁴ Пача гьакъ дуван булан улкесин беклешдирер, савгъатлагъа
гёзюн сатса, ону тозуп къояр.

⁵ Къурдашына яревкелик этеген огъар тузакъ салар.

⁶ Гюнагъ намуссузну тузагъыдыр; гьалал адам буса къуванып,
сююнюп къалар.

⁷ Гьалал адам етдиринкли кюйде пакъырланы къыйынына
тюшюнер, намуссуз буса билме де сюймес.

⁸ Имансызлар шагъаргъа булгъавур салар, гьакъыллы адамлар
буса питнени басдырар.

⁹ Гьакъыллы авлия булан дувангъа чыкъса, къавгъа да, кюлкю де
таймас.

¹⁰ Адам оьлтюрегенлер таза яшайгъанны гёрюп ярамас, гьалал
адамланы да дагъытма къарар.

¹¹ Авлия бары да къзапланывун чачып айланар, гьакъыллы буса
ону энгип сакълар.

¹² Эгер де гьаким ялгъан сёзлеге тынглай буса, ону бары да
къуллукъчулары да намуссуз болар.

¹³ Пакъырны да, рушбатчыны да бир-бирине ошатагъан недир?
Оланы экевюне де яшав берген Раббибиздир.

¹⁴ Эгер де пача пакъырлагъа тюз дуванын эте буса, ону тахы
даимге беклешер.

- 15 Чубукъ урмакъ да, айыбын гёрсетмек де гъакъылгъа етишдирер,
амма гъайсыз къалгъан авлет ана учун илыкъдыр.
- 16 Намуссузлар кёп болгъан чакъы пакарсызлыкъ да кёп болар,
амма гъалал адамлар оланы дагъылывуна шагъат болар.
- 17 Авлетингни такъсырласанг,
о сагъа рагъатлыкъ да берер,
къуванчлыкъ да гелтирер.
- 18 Пайхаммарланы сёзлери болмаса,
халкъ башалман къалар; къанунгъа гёре юрюйген буса
насиплидир.
- 19 Къулну айтып уйретип болмас,
неге тюгюл де о англай буса да, тынгламас.
- 20 Артын-алдын ойламай сёйлейгенлени гёргенмисен сен?
Шолай адамлардан эсе, авлиялагъа кёп умут бардыр.
- 21 Къулну яшдан эркетип тарбияласанг,
артда о уланынг болма сюер.
- 22 Къязапланагъан адам эришивлюклер тувдуар,
къарсалайгъан адам да кёп яманлыкълар этер.
- 23 Хохабазлыкъ инсанны ер этер, саламатлыкъ буса абурулу этер.
- 24 Уручу булан ёлдаш болгъан оз-озюне душмандыр, о уручугъа
этилеген налатланы эшитсе де, гъеч гишиге билдирмес*.
- 25 Адамлардан къоркъагъан тузакъгъа тюшер, Раббизге аркъа
таяйгъан буса аманлыкъда къалар.
- 26 Кёплер яхшы гъакимни ахтарып айланар, амма инсанны
къысматы Раббизден асылы болар.
- 27 Гъалал адам ялгъанчыдан жиргенер, намуссуз да тюз юрюйген
адамдан жиргенер.

---

* 29:24 Уручуну тутуп болмаса, шо уручуну неде ону тутмагъа кёмек этип де бола
туруп шону этмеген адамгъа налат этиле болгъан.

Агъурну насигъатлары

- 30** ¹Агъурну, Якъаны уланыны сёзлери. Шо адамны Итилге, Итилге де, Укъалгъа да айтгъан илгъамлы насигъатлары.
- ²Гертиден де, мен бары да инсанлардан авамман, мени инсанлагъа хас болгъан англавум да ёкъ.
- ³Мен гъакъылгъа етишмедим, сыйлы билимлерим де ёкъ.
- ⁴Кимдир кёклеге гётерилген, ерлеге тюшген? Кимдир елни увучуна да кысып токътатгъан? Кимдир сувну опуракъгъа чырмагъан? Кимдир ердеги бары да дазуланы токъташдыргъан? Кимдир ону аты? Ону уланыны аты да кимдир? Билемисен?
- ⁵Аллагъны гъар-бир каламы да тазадыр, О Оъюне аркъа таяйгъанлар учун къалкъан йимикдир.
- ⁶Ону каламына къошум этип къойма, ёгъесе О сени герти юзюнгю ачар, сен де ялгъанчы болуп токътарсан.
- ⁷Эки затым бар мени Сенден тилейген, мен сав тура туруп, шо тилевлеримни гери уруп къойма:
- ⁸⁻⁹токълукъдан мен Аллагъымны гери урмасын учун, «Рабби деген кимдир?» – деп айтмасын учун ва ёкълукъдан, уругъа тюшюп, Сени атынгны ер этмес учун, менден пайдасыз юрюшню, ялгъанны ари эт, магъа артыкъ ярлылыкъны, артыкъ байлыкъны берме, мени таманлыкъ этер чакъы азыкъ булан таъмин этип къой.
- ¹⁰Есини алдында къулну яманлама, ёгъесе сагъа ону къаргъышы етер.
- ¹¹Атасын да налатлап, анасыны да разилигин алмай айланагъан бир тайпалар болар.
- ¹²Насына да батып, тап-тазабыз деп айланагъан бир тайпалар болар.
- ¹³Оъктемлигинден шишип-гёбюп, биревню де сан этмей айланагъан бир тайпалар болар.

- ¹⁴ Ер юзюндеги бары да пакъырланы да, адамланы арасындагы ажизлени де таламакъ учун тишлерин хынжаллардай, ченелерин бичакълардай этип айланагъан бир тайпалар болар.
- ¹⁵ Сюлюкню: «Бер, бер!» – деген эки кызы болар. Уъч зат бар, шолар булан дёртюнчюсю де, бир заманда да: «Таман!» – деп айтмайгъан:
- ¹⁶ ахырат, яш тапмайгъан къатын, сувдан къанмайгъан топуракъ, от да айтмас бир заманда да: «Таман!» – деп.
- ¹⁷ Атасына мысгъыл кюйде, анасына да сан да этмей къарайгъан гёзлени чёллердеги къаргъалар, къаракъушну балалары чокъур.
- ¹⁸ Уъч зат бар мени гъайран этеген, дёртюнчюсюн де мен англап битмеймен:
- ¹⁹ кёкдеги къаракъушну ёлун, ярдагы йыланни ёлун, денгизни ортасындагы гемени ёлун, эргишини кызгъа бакъгъан ёлун.
- ²⁰ Пасат юрюшлю къатынни ёлу буса булайдыр: ашап, авзун да сибирип: «Мен башгъа яман зат этмедим чи», – деп айтар.
- ²¹ Уъч затдан ер тербенип гетер, дёртюнчюсюн де о гётерип болмас:
- ²² пача болгъан къулну, тойгъунчагъа аш ашайгъан авлияны;
- ²³ эрге баргъан биябур къатынни, бийкени ерин тутуп олтургъан къаравашны.
- ²⁴ Ер юзюнде дёрт гиччи зат бардыр, амма олар гъакъыллылардан да гъакъыллыдыр:
- ²⁵ къомурсгъалар гючлю халкъ тюгюлдюр, амма язданокъ ашын гъазирлеп къояр;
- ²⁶ тав чычкъанлар осал халкъдыр, амма уяларын яр башларда салар;
- ²⁷ ченгерткилени пачасы болмас, амма низамлы кюйде иш гёрер;
- ²⁸ гесертки аякълары булан илинип айланар, амма пача къалаларда да болар.

- ²⁹ Уьч зат исбайы юрюр, дёртюнчюсю де арив абат алар:
³⁰ бир затдан да гьеч тартынмайгъан, къыр жанланы инг де гючлюсю болгъан арслан;
³¹ аргъумакъ, эчки, асгерини башындагъы пача.
³² Эгер де сен обктемлигингден авлиялыкъ этген бусанг, яманлыкъ этме ойлашгъан бусанг, къолунг булан авзунгнү къысып къой.
³³ Неге тюгюл де, сютню аталагъанда май болагъаны йимик, танавуна къакъгъанда къан гелегени йимик, шолай къзапланывну хотгъагъанда да эришивлюк тувар.

Лемуил пачаны сёзлери

- 31** ¹ Лемуил пачаны сёзлери. Огъар анасы берген насигъатлар.
² Гъы, балам? Гъы, къарнымдан чыкъган балам? Гъы, Аллагъдан тилеп алгъан балам?
³ Гючюнгню-къудратынгны къатынлагъа харжлама, тутгъан ёлларынгны пачаланы да дагъытагъан къатынлагъа аян этме.
⁴⁻⁵ Ичип-эсирип, къанунланы да унутуп, языкъланы тюз дувандан магърюм этмесин учун, пачалагъа тюгюл, Лемуил, пачалагъа тюгюл чагъыр ичме тюшеген, бийлеге де тюгюл боза ичме тюшеген.
⁶ Бозаны янчылгъанлагъа, чагъырны да яв юреги ярылгъанлагъа беригиз.
⁷ Олар ичсинлер, оьзлени пакъырлыгъын унутсунлар, дертин де дагъы эсге алмасынлар.
⁸ Авзунгнү оьзлени якълап сёйлеп болмайгъанлар учун да, етимлени якъламакъ учун да ач.
⁹ Авзунгнү адилликни якъламакъ учун, ярлыланы да, касиплени де ихтиярларын якъламакъ учун ач.

*Яхшы къатынны гъакъындагъы
макътавлу йыр*

- 10 Кимдир яхшы къатынны табып болажакъ? Шолай къатын жавгъардан да сыйлыдыр.
- 11 Шолай къатындан эрини юреги парахат болар, о да хайырсыз къалмас.
- 12 Яшавуну гъар гюнюнде де шолай къатын огъар яманлыкъ тюгюл, яхшылыкъ этип турар.
- 13 Гъасиретли кюйде къолундан иш чыгъарар, тикмеге, сокъмагъа сюер.
- 14 Шолай къатын йыракълардан мал гелтиреген геме йимикдир.
- 15 Ерге ярыкъ да тюшюп битгенче, о ятывундан турар, уьюндегилеге ашын гъазирлер, къаравашларына рызкъысын, тапшурувларын берер.
- 16 Ахтарып топуракъ табар, ону сатып алар, оьзюню къоллары булан юзюмлюк болдурар.
- 17 О гючлюдюр, ону не ишни кютмеге де гючю етер.
- 18 О оьзюню иши яхшы юрюйгенни гъис этер, ону чырагъы гече де сёнмес.
- 19 Ону къолу урчукъга багъып барар, бармакълары да ийрекни йибермес.
- 20 О къолуну аясын пакъырлар учун ачар, къолун да касиплеге узатар.
- 21 Уьюндегилеге сувукъ болар деп къоркъмас, неге тюгюл де олар барысы да экишер къат опуракълар гиер.
- 22 О оьзюне хали-халчалар согъар, асил къумачлардан опуракъ тигип гиер.
- 23 Очарда абурлу тамазалар булан олтургъанда, ону эрин бары халкъ таныр.

- ²⁴ О шаршавлар тигип сатар, Финикиядагы савдюгерчилеге белбавлар етишдирер.
- ²⁵ Къудрат да, исбайылыкъ да ону опурагыдыр, тангаласындан да о гъеч къоркъмас.
- ²⁶ Ону авзундан гъакъыллы сёзлер чыгъар, тилини учунда да яхшы насигъатлар болар.
- ²⁷ О уьюндеги гьалгъа тергевлю болар, ону ашайгъан ашы да гъарам болмас.
- ²⁸⁻²⁹ Яшлары тургъандокъ, огъар абур этме башлар, эри де: «Яхшы къатынлар кёп болгъандыр, сен барындан да оздунг», – деп макътав этер.
- ³⁰ Суюкюмлюк алдатар, аривлюк буса тарыкъсыз затдыр, амма Раббибизден къоркъагъан къатын макътавгъа лайыкылыдыр.
- ³¹ Огъар тийишлисин беригиз, очарларда ону ишлерин макътагъыз!